

ΟΙ ΚΑΤΑΛΩΝΙΟΙ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΕΡΕΤΙΚΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΠΕΤΡΟΥ
ΔΙΕΥΘΥΝΗΣ: ΕΠ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΠΕΤΡΟΥΦΙΑΣ

Τὸ ἐπεισόδιον ἐν τῇ Ἰστορίᾳ τῆς μεσαιωνικῆς Ἑλλάδος, ὅπερ προτύπεμαι καὶ πραγματευθῶ διὰ βραχέων σήμερον τὸ ἀπόγευμα, ἀπετέλει μέχρι σχετικῶς προσφάτων χρόνων τὴν σκοτεινοτάτην ἀλλ' ἀμαρτίαν βεβαίως καὶ τὴν παραδοξιότητην σχηνήν τοῦ περιπετειώδους δράματος ὅπερ διεδραμίτισαν οἱ Λατῖνοι ἐν τῇ Ἀνατολῇ. "Οταν τις ἀκούσῃ τὸ πρῶτον περὶ Καταλωνίων ἐν Ἀθήναις θέλει βεβαίως ἐκπλαγῆ, καὶ πράγματι ὑπίσχοισιν ἄφθονοι λόγοι τῆς τοιαύτης ἐκπλήξεως. Καὶ δὴ οὐδὲν ἐκ πρώτης ἀπόψεως φαίνεται ὀλιγώτερον φυσικὸν τῆς ἐγκαταστάσεως περιπλανωμένης ἔταιρείας στρατιωτῶν, ἐπιδιωκόντων τύχην καὶ ἐκ τῆς δυτικοτάτης Χερσονήσου τῆς Εὐρώπης προερχομένων, ἐν τῇ Ἕδρᾳ ἐκείνῃ τῶν ἡρώων καὶ σοφῶν τῆς ἀρχαιότητος, μεθ' ἣς εἴμεθα πυγειθισμένοι κατὰ τὴν ἐμὴν γνώμην νὰ συνδυάσωμεν ὑπὲρ τὸ μέτρον ἀποκλειστικῶς τὴν ἔννοιαν τῆς περιωνυμωτάτης πόλεως τοῦ κύσμου.

Ἡ Ἰστορία τῆς Μεγάλης ἔταιρείας τῶν Καταλωνίων ἀρχεται ἀπὸ τοῦ Σικελικοῦ Ἐσπερινοῦ. "Ἀπαντες ἐνθυμούμεθα, ὅτι μετὺ τὴν ἐν ἔτει 1282 σφαγὴν τῶν Γάλλων ἡ ὁραία αὔτη νῆσος ὑπῆρξεν ἐπὶ εἴκοσιν ἔτη τὸ θέατρον ἀπέλπιδος πάλης μεταξὺ τῶν δύο ἀντιζῆλων οἰκων, τοῦ τῶν Ἀνδηγαυῶν καὶ τοῦ Ἀραγωνικοῦ, καὶ ὅτι τέλος ὁ ἀγὼν ἐκεῖνος ἔληξε διὰ τῆς εἰρήνης τῆς Καλταβελόττας. Διαρκοῦντος τοῦ ἀγῶνος ἐκείνου ὁ βασιλεὺς τῆς Σικελίας Φρειδερίκος Β', ὁ ἀρχηγὸς τῆς ἀραγωνικῆς φατρίας, εἶχεν ἐπωφεληθῆ εὐγνωμόνως τὰς μεγαθύμους καρδίας καὶ τὰ κρατερὰ δπλα τῶν ἐκ Καταλωνίας ἀνδρῶν, οἵτινες ἥσαν πολυμορφοίτοι ἀνὰ τὴν νότιον Εὐρώπην ὡς ἡ φοβερωτάτη πεζικὴ στρατιὰ τῶν χρόνων ἐκείνων. Ἄλλ' ὅτε ἐπῆλθεν ἡ εἰρήνη, ὁ βασιλεὺς τῆς Σικελίας ἐνρέθη ἀντιμέτωπος προβλήματος, ὅπερ ἥθελε περιπλέξει κυβερνήσεις τῶν καθ' ἡμᾶς ἥμερῶν, τοῦ τὸν κάμηλο δῆλα δὴ τοὺς ἥρωας καὶ τοὺς πατριώτας ἐκείνους, οἵτινες εἶνε μὲν χρησιμώτατοι διαρκοῦντος ἀγῶνός

1. Διάλεξις ἀναγνωσθείσα ἐνώπιον τῆς ἐν Ρώμῃ Βρεττανικῆς καὶ Ἀμερικανικῆς 'Αρχαιολογικῆς 'Εταιρείας τῇ 2)15 Ιανουαρίου 1907 καὶ ἀκοδεῖσα ἐν Ρώμῃ ἐν χωριστῷ τεύχει τὸ αὐτὸ ἔτος.

τενος, ἀλλ' ἀποβαίνουσι μᾶλλον δισεξοικογόμητοι, ὅταν ἡ κοινωνία ἐπάνελθῃ εἰς κανονικὴν κατάστασιν. Τοῦ διλήμματος τούτου ἡ λύσις ἐπῆλθεν ἀπόροσδοκήτως ἄλλοθεν. Ὁ Ἀνδρόνικος Β' Παλαιολόγος, ὅστις τότε ἔβασίλευεν ἐν Κωνσταντινουπόλει, καὶ ἦτο ἀνήρ, ὃν ἡ μὲν φύσις εἶχε προδούσει μᾶλλον ὡς διδάσκαλον Θεολογίας, ἡ δὲ τύχη εἶχεν ἀναρριβάσει εἰς τὸν θρόνον τοῦ Βυζαντίου, εἶχεν ἀμελήσει τοῦ τε στρατοῦ καὶ τοῦ στόλου καὶ εὐγνωμόνως ἐδέχθη τὴν βασιλείαν σῶματος πειραμένων μισθοφόρων, δυναμένων νὰ ὑπερασπίσωσι τὴν· κινδυνεύουσαν βυζαντιακὴν αὐτοκρατορίαν ἀπὸ τῆς αὐξανούσης δυνάμεως τῶν Τούρκων. Ωμολογήθη τότε σύμβασις, ἵνα οἱ δροι αυνετάχθησαν ὑπὸ τοῦ Ραμὸν Μουντάνερ, τοῦ ἐπιχάριτος χρονογράφου τῆς ἐκστρατείας τῶν Καταλωνίων, καὶ ἔξακισχίλιοι πεντακόσιοι ἄνδρες ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ Ρογήρου Δεφλόρ, τοῦ τρομερωτάτου τῶν πειρατῶν τοῦ χρυσοῦ ἐκείνου αἰῶνος τῆς πειρατείας, ἔξεπλευσαν εἰς τὴν Ἀνατολήν: «Εἶδεν ἡ Κωνσταντίνου καὶ τὸν Λατίνον Ροντζέριον, ὡς μὴ ὥφειλεν», ἐκφωνεῖ ἐντρομος ὁ Βυζαντῖνος ἴστορικὸς Παχυμέρης¹.

Πράγματι οἱ ἐπήλυδες ἐκεῖνοι ἀπεδείχθησαν, ὅτι ἦσαν κατάρα μᾶλλον ἡ εὐλογία τοῦ κλονουμένου κράτους, οὐ πρὸς ἀμυναν εἶχον ἔλθει. Καὶ ἐνίκησαν μὲν τὰς Τούρκους ἐν Μικρῷ Ἀσίᾳ, ἀλλ' ἐλαφυραγώγησαγ ἀπανταχοῦ, καὶ, ἀφ' οὗ ἡρήμωσαν τὴν Ἀσίαν, διεπεραιώθησαν διὰ τῶν Δαρδαγελλίων καὶ ἥρχισαν δηοῦντες τὴν Εὐρώπην. Ὁλιγωρήσαντες τοῦ μισθώσαντος αὐτοὺς αὐτοκράτορος, κατήρτισαν ἔταιρειαν δημοκρατικῶς διοικουμένην, ἵνα ἡ μεγάλη σφραγὶς ἔφερε τὴν εἰκόνα τοῦ ἀγίου Γεωργίου καὶ τὴν ἐπιγραφήν: «Ἡ στρατιὰ τῶν Φράγκων τῶν ἀρχόντων τοῦ βασιλείου τῆς Μακεδονίας». Τρεῖς σημαῖαι, ἡ τῆς Ἀραγωνίας, ἡ τῆς Σικελίας καὶ ἡ τοῦ προστάτου αὐτῶν [ἀγίου Γεωργίου] συνώδευον αὐτοὺς εἰς τὰς μάχας, καὶ αἱ δηώσεις αὐτῶν προσείλκυσαν ὑπὸ τὰς σημαῖας ταύτας σῶμα χρησιμωτάτων συμμάχων, χιλιάδων τινῶν Τούρκων καὶ Τεύρκων ἀρνησιθρήσκων. Βαθμηδὸν δὲ μετὰ τὴν ἐξάντλησιν τῆς Θράκης καὶ τῆς Μακεδονίας ἐτράπησαν πρὸς δυσμάς, ἔως τέλος διέβησαν τὴν ὁραιάν κοιλάδα τῶν Γεμπῶν, καθ' ἂν καὶ οἱ σταυροφόροι πρὸ ἐνὸς αἰῶνος, καὶ εἰσῆλθον εἰς τὴν μεγάλην πεδιάδα τῆς Θεσσαλίας, τὸν σιτοβολῶνα τῆς Ἑλλάδος, ἵνα οἱ κάτοικοι, ἀδημονοῦν-

1 [Ἐκδ. Βόννης, Τόμ. Β' σ. 393,7].

τες νάπαλλαιγῶσι τοιούτων ὑχληρῶν ἐπισκεπτῶν, ἔδωκαν εἰς αὐτοὺς δόηγούς, ὅπως ἀγάγωσιν αὐτοὺς εἰς τὸ δουκάτον τῶν Ἀθηνῶν «δαιψιλῆ καὶ εἴκαρπον χώραν, μεστὴν πολλῶν χαρίτων καὶ ἀριστην πασῶν τῶν χωριῶν πρὸς ἐγκατοίκησιν». Ἐπὶ τούτοις τὸ ἔαρ τοῦ 1310 διέβησεν τὰ στενά τῆς Φούρκας, καὶ κατέβησεν εἰς τὴν Λαμίαν.

'Ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ἐκάθητο ἐπὶ τοῦ δουκικοῦ θρόνου τῶν
 'Αθηνῶν δὲ λακιμώτατος καὶ δρμητικώτατος ἀπάντων τῶν Γάλλων
 δουκῶν. Τινὲς ὑμῶν πιθανῶς εἶδετε κατὰ τοὺς ἐν Ἀθήναις Ὁλυμ-
 πιακοὺς ἀγῶνας τοῦ παρελθόντος ἔτους τὴν ἵπποτικήν μορφὴν τοῦ
 Βαλθέρου Βριεγγίου ἐμφανιζομένου ἐν τῷ λαμπρῷ ἀναβιβασθέντι εἰς
 τὴν σκηνὴν δράματι «Ἡ δούκισσα τῶν Ἀθηνῶν», τῷ προελθόντι
 ἐκ τοῦ καλάμου τοῦ ἐν Βερολίνῳ πρέσβειος τῆς Ἑλλάδος Κλέωνος
 Ραγκαβῆς δράματι, ὅπερ παρά τινας προδήλους ἀναγρονισμούς πα-
 ρουσιάζει εἰς ἥμᾶς ζῶσαγ εἰκόνα τῆς μεγαλοπρεποῦς αὐλῆς τῶν
 Ἀθηνῶν κατὰ τὰς παραμονὰς τῆς ὑπὸ τῶν Καταλανίων κατακτή-
 σεως. Ὁ τελευταῖος Γάλλος δοὺς ἀνῆκεν εἰς οἶκον, δστις πάντοτε
 εἶχε πρωτοστατήσει. ὅπου παρίστατο εὐκαιρίᾳ ἐπιχειρήσεως τολμη-
 μάτων καὶ ἀντιμετωπίσεως κινδύνων. Ἐν τῶν μελῶν αὐτοῦ εἶχεν
 ὑπάρξει βασιλεὺς τῶν Ἱεροσολύμων καὶ Λατίνος αὐτοκράτωρ τῆς
 Κωνσταντινουπόλεως καὶ κεῖται τεθαμμένος ἐν τῷ ιταλικῷ Ἀσσι-
 σίῳ (Assisi). Ἄλλος τις ἀπέθανε μετὰ βασάνους ἢς ὑπέστη ἐν
 τουρκικῇ φυλακῇ. Καὶ οἱ μὲν εἰς τὸν οἶκον ἐκεῖνον ἀνήκοντες περι-
 εβάλλοντο τὸ ἀξιωμα κομίτων τοῦ ἐν Ἰταλίᾳ Ἀλητίου (Lecce), ὁ
 δὲ Βαύλθερος τὸ προηγούμενον ἔτος δι' ἀποφάσεως τῶν βαρώνων
 τῆς Ἀχαΐας εἶχε περιβληθῆ τὸ στέμμα τοῦ μικροῦ δουκάτου τῶν
 Ἀθηνῶν, ἀναδειχθεὶς ἴδιαζόντως ἄξιος τῆς τιμῆς ταύτης ἔνεκα τῆς
 προσωπικῆς αὐτοῦ ἀνδρείας. Νεαρὸς ἔτι ὧν τὴν ἡλικίαν, εἶχεν
 ὑπάρξει εἰς τῶν «ἴποτῶν τοῦ θανάτου», οἵτινες εἶχον μεταβῆ εἰς
 τὴν Σικελίαν, ὅπως ὑποστηρίξουσι τὸν ἀγῶνα τῶν Ἀνδηγαυῶν καὶ
 εἶχεν ἀγωνισθῆ δίκην ἄλλου λέοντος, οἷος δ ἐπὶ τῆς σημαίας αὐτοῦ,
 ἐν τῇ τρομερᾷ ἐνέδρᾳ τῇ κατὰ τὸ Γαλιάνον. Πλαῖς ὧν ὑπῆρξε δεσμώ-
 της ἐν τῷ κάστρῳ τῆς Ανγούστης, τοῦ πλησίον τῶν Συρακουσῶν
 σημερινοῦ Ιταλικοῦ σταθμοῦ, καὶ εἶχεν ἐπαφεληθῆ τὴν κατηναγ-
 κασμένη, αὐτοῦ ἀργίαν, ὅπως ἐκμάθη τὴν γλῶσσάν τῶν Καταλω-
 νίων αὐτοῦ δεσμοφυλάκων. 'Ἄλλ' ἥ κάθειρξε δὲν εἶχε καταστῆσει

αὐτὸν προνοητικόν, οὐδ' ἡ ἡττα εἶχε διδάξει αὐτὸν νὰ φοβήσῃ ταύτην τὴν ἀκάθιτεσσιν πεζικὸν στρατὸν τῶν Ἰσπανῶν. 'Απ' ἐναυτίας δ' ἔσυλλογίσθη, ὅτι ἡδύνατο νὰ ἐπωφεληθῇ τὴν στρατιὰν τῶν Καταλωνίων χάριν τῶν ἴδιων ἑαυτοῦ σκοπῶν καὶ ἔπειτα νάποτέμψῃ αὐτούς, ὅτε ἥθελε τύχει τοῦ σκοπουμένου. 'Αλλ' ἡ τοιαύτη διαγωγὴ ἤγαγεν εἰς τὴν ἀπώλειαν τῆς τε ἔως τοῦ αὐτοῦ καὶ τοῦ θρόνου.

*Ο προκύπτος αὐτοῦ Γονίδων Β' Δελαρὸς εἶχεν ἔξασκήσει προστασίαν ἐπὶ τῆς Θεσσαλίας καὶ τῆς γείτονος χώρας, ἥτις ἀπὸ τοῦ ὄργανος τῆς πρωτευούσης αὐτῆς ἦτο γνωστὴ ὡς δουκᾶτον τῶν Νέων Πατρῶν. 'Ητο δ' ἐκτιμένη ἡ πόλις αὕτη ἐν λαμπρᾷ θέσει ὅπου τὰ σημερινὰ λουτρὰ τῆς 'Υπάτης παρὰ τοὺς πρόποδας τῆς Οὔτης. 'Ο δὲ τῆς πολιτείας ταύτης ἀρχῶν δούξ, ἀνήκων εἰς τὴν μεγάλην αὐτοκρατορικὴν οἰκογένειαν τῶν Ἀγγέλων, ἦτο ἀδύνατος καὶ ἀπειρος νεανίας, οὗ τὰς κτήσεις ἐπωφθαλμίων ἀπαντεῖς οἱ γείτονες. 'Ο δούξ τῶν Ἀθηνῶν ἐπικέφθη, ὅτι διὰ τῆς βοηθείας τῶν Καταλωνίων θὰ ἡδύνατο εὐκόλως νὰ προσαρτήσῃ αὐτὰς εἰς τὰς ἴδιας ἑαυτοῦ κτήσεις. Διὸ ἔστειλε τὸν Ρόγηρον Δελώδη, ἵπποτην ἐκ Ρουσκελλόνου (Roussillon), ὃς τις εὑρίσκετο ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ αὐτοῦ, ὅπως ἔλθῃ εἰς λόγους πρὸς αὐτούς. 'Ο πρέσβυς δ' ἐκεῖνος κατέθεσε νὰ μισθώσῃ αὐτοὺς ἐπὶ ἔξ μηνας ἐπὶ τῇ αὐτῇ ἀδρῷ πληρωμῇ, ἣν εἶχον λάβει παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀνδρουνίκου Β' Παλαιολόγου, ἔξ οὗ ἀποδεικνύεται ὁ πλοῦτος τοῦ γαλλικοῦ δουκάτου τῶν Ἀθηνῶν, οὗ δὲ δυνάστης, καὶ ἡ λέγει ὁ Μουντάνερ, ἦτο «εἰς τῶν μεγίστων ἀνδρῶν ὅσοι δὲν ἦπαν βασιλεῖς». Ηαρώξυνε δὲ τὸν ζῆλον αὐτῶν ὁ δούξ ἔτι μᾶλλον, προκαταβαλὼν εἰς αὐτοὺς μισθὸν δύο μηνῶν, καὶ ἐκεῖνοι δὲν ἤργησαν νὰ νάνταμείψωσιν πλουσίως τὴν χρηματικὴν αὐτοῦ παροχήν. Μετὰ τὸ πέρας τῶν ἔξ μηνῶν, δι' οὓς εἶχον μισθωθῆ, εἶχον κυριεύσει χάριν τοῦ Βαλθέρου τριάκοντα κάστρα καὶ ὑπερέκεινα καὶ εἶχον δημόσει τὴν θεσσαλικὴν πεδιάδα οὕτω τελείως, ὡςτε ἀπεδείχθη, ὅτι ἡ ἔξαγωγὴ αὐτῆς εἶχεν ἐλαττωθῆ.

Τυχὸν δὲ τοῦ σκοπουμένου ὁ δούξ τῶν Ἀθηνῶν ἐπειθύμησε, καθ' ἄπαντες οἱ προγενέστεροι μισθωταὶ τῆς τρομερᾶς ἐταιρείας, ν' ἀπαλλαγῇ αὐτῆς. 'Η δ' ἐνέργεια αὐτοῦ ὑπῆρξε δραστηρία, ὡς προσεδοκᾶτο παρ' ἀγδρὸς οὔτως ἀπερισκέπτου. 'Ἐκάλεσε τὴν ἐταιρείαν, ἔξεκρινε διακοσίους τῶν ἀρίστων ἱππέων, καὶ τριακοσίους πεζοὺς στρατιώτας, ἔδωκεν εἰς αὐτοὺς τὸν μασθὸν αὐτῶν καὶ χώρας, ὅπως

έγκατοικήσωσι, και ἔπειτα ἀποτόμως παρεκάλεσε τοὺς λοιποὺς ν' ἀπέλθωσι, ἀφ' οὗ δώσωσιν πρῶτον εἰς αὐτὸν τὰ κάστρα, ἀτινα εἶχον κυριεύσει ἐπ' ὑγόματι αὐτοῦ καὶ τὰ ὑπ' αὐτῶν ἡγιφθέντα λάφυρα. 'Εκεῖνοι δ' ἡρονῆθησαν μὲν νὰ ὑπακούσωσιν εἰς τὰς διαταγὰς τοῦ Βαλιθέρου καὶ ὑπέμνησαν αὐτόν, ὅτι ἔχρεώστει εἰς αὐτοὺς τοὺς μασθοὺς τεσσάρων μηνῶν, ἀλλὰ προέτειναν νὰ κρατήσωσι τὰ κυριεύσεντα κάστρα ὡς ὑποτελεῖς αὐτοῦ, ἢν γῇθελεν ἀφῆσει αὐτοὺς γὰ μείνωσιν ἐν αὐτοῖς, ἐπειδὴ δὲν εἶχον ποῦ νὰ μεταβῶσιν. 'Ο δοὺξ ἀπῆκτησεν ὑπερφιάλως ὅτι ἥθελεν ἐκδιώξει αὐτοὺς διὰ τῆς βίας, καὶ προεβῆ κατὰ τὸ φυινόπωρον καὶ τὸ θέρος εἰς παρασκευάς, ὅπως ἔκτελεσῃ τὴν ἀπειλὴν αὐτοῦ. (Οἱ ἀπόστολοι αὐτοῦ ἀπῆλθον εἰς ἀπάσις τὰς χώρας τοῦ φραγκικοῦ κόσμου, ζητοῦντες βίογένειαν ἐναντίον τοῦ κοινοῦ ἐχθροῦ, ἐπειδὴ τοιοῦτοι ἐθεωροῦντο οἱ Καταλώνιοι ἐπιδομεῖς. "Απαντες οἱ μεγάλοι φεοιδάρχαι τῆς Ἑλλάδος ἀνταπεκρίθησαν εἰς τὴν πρόσκλησιν αὐτοῦ. 'Ηλθεν ὁ παρκίων τῆς Βοδονίτζης Ἀλβέρτος Παλλαβίτσινης, οὗ ὁ οίκος εἶχε ῥρουρούσει ἐπὶ ἕνα αἰῶνα τὸ νότιον ἄκρον τοῦ στενοῦ τῶν Θερμοπυλῶν καὶ οὔτινος τὸ κάστρον σώζεται ἀκόμη σήμερον ἐν γραμμικοῖς ἐρειπίοις. 'Ηλθε πρὸς τούτοις ὁ δυνάστης τῶν Σαλιώνων Θωμᾶς Στρομογκούρ, ὁ ἐπιφανέστατος τῶν ὑποτελῶν τοῦ δουκὸς τῶν Ἀθηγῶν, οὗ τὸ βαρώνικὸν ῥρούριον ἀναμιμνίσκει ἔτι τὸν ἐπισκέπτην τῶν Λελιρῶν τὰς ἡμέρας ἐκείνας, καθ' ἃς ἡ γαλλικὴ δυναστεία ἥρχεν ἐπὶ τῶν κλιτύων τοῦ Παρνασσοῦ καὶ ἔκοπτεν ἴδια νομίσματα μέχρι τῆς σύμερον σωζόμενα. Λαμπρότατος μιταξὶ τῶν συρρευσάντων ὑπῆρχεν ὁ Βονιφάτιος ὁ Οἰνηρωναῖος, ὁ ἵσχυρότατος τῶν βαρώνων τῆς Εὐβοίας, ὅστις τὰ πάντα ἔχρεώστει εἰς τὴν εἶνοιαν τοῦ τελευταίου δουκὸς τῶν Ἀθηγῶν τὰ πολυτελῆ αὐτοῦ ἐνδύματα καὶ ἡ λαμπρὰ ἀκολουθία ἐνεποίησαν μεγίστην αἴσθησιν εἰς τὸν Καταλώνιον χρονογράφον. Μετὰ δὲ τοῦ Βονιφατίου ἦλθε καὶ ἄλλος Εὐβοεὺς βαρώνος, ὁ συγγενὴς τοῦ δουκὸς Βαλιθέρου Ἰωάννης de Maisy, ἐν ᾧ ἀφ' ἑτέρου ὁ δοὺξ τοῦ Αίγαλου Γουλιέλμος Λ' Σανοῦδος ἔστειλεν ἐκ τῶν Κυκλαδῶν ἄλλο σῶμα νησιωτῶν ὑπὸ τὴν ἥγεσίαν τοῦ ἴδιου υἱοῦ. 'Ο οίκος τῶν Ἀνδηγαυῶν, οὗ ὁ γόνος Φίλιππος ὁ ἡγεμὼν τοῦ Τάραντος ἥρχεν ἐν ἐκείνῳ τῷ χρόνῳ τῆς ἡγεμονίας τῆς Ἀχαΐας, προθύμως ἐπέτρεψεν εἰς τοὺς ἐν Πελοποννήσῳ ὑποτελεῖς καὶ εἰς τοὺς ἐν Νεαπόλει ὑπηκόους ιὰ ἐγγραφῶσιν ὑπὸ τὰς σημαίας ἀνδρός, ὅστις

φίχεν ἀγωνισθῆν πεπέρα αὐτοῦ ἐν Σικελίᾳ. Οὐδέποτε πλῆθος οὕτω λαμπρὸν εἶχεν ὁδεύσει ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν δοιακὸς τῶν Ἀθηνῶν. Ἡρούμενος οὗτος ἔξαιρέτου στρατηᾶς, ὁ Βάλθερος Βοιέννιος οὐ μόνον ἔθεώρει βέβαιον, ὅτι ἔμελλε νὰ καταστρέψῃ τὴν ἑταρείαν τῶν Καταλωνίων δι' ἕνὸς μόνου πλήγματος, ἀλλ' ὥνειροπόλει καὶ νὰ ἐπεκτείνῃ τὰ σύνορα αὐτοῦ μέχρις αὐτῶν πιλῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Η δέσις τῆς ἑταρείας τῶν Καταλωνίων, συνισταμένης ἐξ ἑπτακιλίων πεντακοσίων ἐν ὅλῳ ἀνδρῶν, ἡτο τότε ἀπεγγνωσμένη. Ἀποχωροῦντες μὲν ἦθελον ἔχεθεὶ εἰς ἐπίθεσιν παρὰ τοῦ Βυζαντίου στρατηγοῦ. συμμάχους δὲ δὲν εἶχον, ἐπειδὴ δὲν Βενετοῦς διοικητῆς τῆς Χαλκίδος πρός ὃν εἶχον ὑποβάλλει προτάσεις, εἶχεν ἀπαντήσει ὑπεκφεύγων καὶ ἡ Βενετία εἶχεν ἀρτίως ἀπαγορεύσει εἰς ἀπαντας τοὺς ὑπηκόους αὐτῆς νὰ ἐπισκέπτωνται οἴνονδήποτε τόπου ὃπου συνέβαινε νὰ εύρισκηται ἡ ἑταρεία. Διὸ οὐδὲν ἔτερον ἀπέμενεν εἰς τὴν ἑταρείαν ἢ νὰ ἐκλέξῃ μεταξὺ ἐνδόξου θανάτου καὶ πολὺ ἐνδοξοτέρους νίκης. Ως πεπειράμένοι δὲ μαχηταὶ προετίμησαν τὰ πεδία τῶν μαχῶν. Προσεγγιζόντος δὲ τοῦ ἔαρος, τῆς συνίθους ἐποχῆς τῶν ταραχῶν ἐν τῇ χερσονήσῳ τοῦ Αἴμου, διέβησαν τὸν βοιωτικὸν Κηφισὸν καὶ ἐστρατοπέδευσαν οù μακρὰν τῆς δεξιᾶς ὅχθης τοῦ ποταμοῦ τούτου οὗ βραδέως ρέοντος ὑπὸ τὰς λύγους. Τότε δὲ προέβησαν εἰς τὴν παρασκευὴν τοῦ ἔθαρους, ὅπερ ἔμελλε νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ἡ κονίστρα τοῦ ὑπέρ υπάρχεως αὐτῶν ἀγῶνος. Αὐτὴ ἡ φύσις ἐφαντεῖται βοηθοῦσα τὴν χρῆσιν τῆς βοιωτικῆς πεδιάδος ὡς πεδίου μάχης. Οὐλίγα χιλιόμετρα μαχράν τῆς θέσεως, διον εἶχον στρατοπεδεύσει οἱ Καταλώνιοι, πρὸ δεκαέξι αἰώνων καὶ ὑπερέκεινα φύλαπτοι ὁ Μαχεδῶν εἶχε νικήσει τὴν κατὰ τὸν Μίλτωνα «ἵπτιμον ἐκείνην μάχην, τὴν ὀλευθρίαν εἰς τὴν ἔλευθερίαν», ἥτις κατέλυσε τὴν ἀνεξιαρτησίαν τῆς ἀρχαίας Ἐλλάδος, καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ Σύλλου ἡ αὐτὴ πεδιάδας εἶχε τῷς ἀντηχήσει ἐκ τῆς κλαγγῆς τῶν ὅπλων μεταξὺ τῶν Ρωμαίων δεσποτῶν τῆς Ἐλλάδος καὶ τῶν στρατιῶν τοῦ βασιλέως τοῦ Πόντου Μιθραδάτου. Ἀλλ' οἱ πολύτροποι Καταλώνιοι δὲν ἐνεπιστεύθησαν εἰς τὰς τέχνας ἐκείνας, δι' ὧν οἱ στρατιῶται τῆς Μαχεδονίας καὶ τῆς Ρώμης εἶχον νικήσει τοὺς Ἐλληνας καὶ τοὺς Ἀσιάτας. Ἐγίνωσκον ὅτι εἶχον ν' ἀντιμετωπίσωσι τὸ διασημότατον ὑπηκόην τῶν ἡμερῶν ἐκείνων, ἵππότας, οἵτινες εἶχον ἀναδεῖξει τὰ

δινύματα τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς Ἀχαιᾶς περιλάμητα καὶ^τ ἀπαντά τὸν ἀνατολικὸν κύσμον, ἀπογύνους τῶν ὑψηλῶν ἔκείνων ἵππειν; τῶν φερόντων ἀπαστράπτουσαν σιδηρᾶν πανοπλίαν, πρὸ τῶν διοίων οὐδὲνδρειότατοι τῶν Ἑλλήνων εἶχον φύγει ἐκ τῶν Θεομοκυλῶν πρὸ ἐνὸς αἰώνος. Τὸ διλῆδες ἔδαφος τῆς λεκάνης τῆς Κωπαΐδος, ὅπερ νῦν ἔχει ἀποξηρανθῆναι^τ ἀγγλικῆς ἐπιχειρίσεως καὶ ἀγγλικῶν κεφαλαίων, ἵτο διξιόλογον πρὸς ἄμεσαν ἐναντίον ἐπιθέσεως ἵππης, καὶ οἱ Καταλύντοι κατέστησαν τὸ ιρυσικὸν τοῦτο πλεονέκτημα ἔτι τελεσφοροφτερον ἀροτριώσαντες τὸ ἐνώπιον αὐτῶν ἔδαφος καὶ ἔπειτα ἀρδεύσαντες τὸν διλον χῶρον διὰ διαρύγων ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ. Ἡ ὑγρασία προίγαγε τὴν βλάστησιν, καὶ, μεποῦντος τοῦ Μαρτίου, ὅτε ἡ Φραγκικὴ στρατιὰ ἀντετάχθη ἀντιμέτωπος τῶν Καταλυνίων, τὸ θανάσιμον ἔλος ἐκαλύπτετο ὑπὸ εὐφρίας σκέπης χλόης.

Τῇ 10 Μαρτίου 1311 ὁ δοὺς τῶν Ἀθηνῶν συγήγαγε τὰς δυνάμεις αὐτοῦ ἐν Λαμίᾳ, ὅπου, οἷονεὶ προασθανόμενος τὸν προσεχῆ αὐτοῦ θάνατον συνέταξεν ἐπισήμως τὴν διαιτήκην αὐτοῦ, ἔγγραφον περίεργον, σωζόμενον μέχρι τοῦ νῦν. Λι' αὐτῆς, καὶ^τ ἣν παρέστησαν μάρτυρες οἱ δύο μεγάλοι βαρῶνοι τῆς Εὐβοίας, Βογιαράτιος ὁ Οὐηρώναῖος καὶ ὁ Ἰωάννης de Maisy, ἐκληροδότησε χρηματικόν τι ποσὸν εἰς τὴν ἐν Ἀθήναις μητροπολιτικὴν ἐκκλησίαν τῆς Παναγίας, ἥτοι τὸν Παρθενῶνα, εἰς τὴν τῆς Παναγίας ἐν Θήβαις καὶ^τ εἰς τὴν μεγάλην ἐκκλησίαν τοῦ Ἀργους, ἐπειδὴ τὸ Ἀργος καὶ ἡ Ναυπλία, εἰ καὶ ἔκειντο ἐν τῇ Πελοποννήσῳ, εἶχον ὑπάρξει ἐπὶ σχεδὸν ἕνα αἰῶνα πολιτικὰ ἐξαρτήματα τοῦ δουκάτου τῶν Ἀθηνῶν. Τέλος ὁ δοὺς ἐξέφρασε τὴν ἐπιθυμίαν νὰ ταφῇ παρὰ τὸ πλευρὸν τοῦ προκατόχου ἐν τῇ ὥραιᾳ μονῇ τῶν Κιστερζίων μοναχῶν ἐν Δαφνίῳ παρὰ τὴν Ιερὰν ὁδὸν τὴν ἀγουσάν ποτε ἐξ Ἀθηνῶν εἰς Ἐλευσῖνα, τῷ ἐκλεκτῷ τούτῳ μαυσωλείῳ τῶν Φράγκων δουκῶν τῶν Ἀθηνῶν, ὃν μία σαφοκόραγος σύζεται ἔτι ἐν αὐτῇ. Συντάξας δ' οὕτω τὴν διαθήκην ὁ Βάλιθερος ἐξεκίνησεν ὅπως ἐπιτεθῇ ἐγαντίον τῶν πόλεμίων.

Ἀκολουθήσας τὴν αὐτὴν ἔκείνην ὁδὸν, ἥτις καὶ σήμερον ἔγει ἀπὸ τῆς Λαμίας εἰς τὴν Λεβάδειαν διὰ τοῦ Λαδίου, ἐσταμάτησε μετὰ τὴν διάβασιν τῆς Χαιρωνείας πλησίον τῆς θέσεως ὃπου ἡ σημερινὴ ὁδὸς στρέφεται πρὸς τὴν Σκριποῦ, τὸν ἀρχαῖον Ὁροχομενόν. Ἐστη δὲ πιθανῶς ἐπὶ τοῦ λόφου τοῦ φέροντος τὸ δνομα Θούριον,

οὐτινος μέχρι τῆς σήμερον ὑπέροχειται μεσαιωνικὸς πόργος, κατὰ τὴν μοιραίαν ἔκείνην Λευτέρου, 15 Μαρτίου, ὅπως ἐπισκοπήσῃ τὸ πεδίον. Ἀλλὰ ποὺ τῆς ἐνάρξεως τῆς μάχης οἱ πεντακόποι ἔκεινοι Καταλώνιοι, οἵς προκρίνας τῶν λοιπῶν εἰχε χρειάσει ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ αὐτοῦ. ἐλθόντες πρὸς αὐτόν, ἀνεκοίνωσαν, ὅτι προετίμων νὰ συναποθάνωσι μᾶλλον μετὰ τῶν ἀδελφῶν ἢ νάγκωνισθῶσιν ἐναντίον αὐτῶν. Οἱ δοῦλοι ἀπήγνησεν εἰς αὐτοὺς ψυχρῶς, ὅτι εἶχον τὴν, ἡδειαν αὖτοῦ νὰ συναποθάνωσι μετὰ τῶν ἄλλων. Ἐπὶ τούτοις δὲ πρεκαλογησακιαὶ προσέθηκαν εὐπρόπεδετον καὶ πεπειραμένον σῶματος εἰς τὰς δινάμεις τοῦ ἔχθροῦ. "Οτε δ' εἶχον ἀπέλθει, ὁ Βάλιθερος, ἀνυπόμονῶν περὶ τῆς μάχης, ἀνέλαβε τὴν ἱγεσίαν διακυρίων Φράγκων ἵπποτῶν, φρερόντων χρυποῦς πτερυνιστῆρας, καὶ πολλῶν ἄλλων. Ἐπιχωρίων ἵπποτῶν, καὶ ὥρμησε μετὰ διατόρου κραυγῆς διὰ τοῦ πεδίου πρὸς τὴν χλωρόδη ἔκταπιν, ἣς ὅπισθεν ἵσταντο οἱ Καταλώνιοι. Ἀπὸ τῶν πολυθρυλήτων ἵππικῶν ἀγώνων κατὰ τὸν ἴσθμὸν τῆς Κορίνθου πρὸς ἐτῶν ἢ φραγκοκρατουμένη Ἑλλὰς δὲν εἶχεν ἕδει θέαμα μεγαλοπρεπέστερον τοῦ ἀρηίου δουκὸς καὶ τῶν σιδηροφράκτων αὐτοῦ συμμιαχητῶν καλπαζόντων ἀνὰ τὸ πεδίον καὶ πρερόντων ὑπερούντεν αὐτῶν κυματίζουσαν τὴν λεοντοφόρον σημαίαν τῶν Βοιεννίων. Ἀλλὰ μόλις οἱ ἵπποι αὐτῶν εἶχον φθάσει εἰς τὸ μέσον τῆς πεδιάδος, καὶ ἀπροσδοκήτως ἐβυθίσθησαν ἀπαντες εἰς τὸ τέλιμα. Άι βιρεῖαι αὐτῶν πανοπλίαι καὶ ἡ ὄρμὴ τῆς ἐπιθέσεως αὐτῶν ἤγαγον εἰς τὸ νὰ εἰσδύσωσιν οἱ πόδες τῶν ἵππων βαθύτερον εἰς τὸ ὑποχωροῦν ἐλῶδες ἔδαφος, καὶ εἰς τὴν σύγχυσιν αὐτῶν προσετέθησαν αἱ κραυγαὶ τῶν Καταλωνίων «Ἀραγών. Ἀραγών». Καί τινες μὲν ἵπποι ἔκινηδιήθησαν μετὰ τῶν ἐνόπλων ἀναβατῶν εἰς τὸν βόρειορον, ἄλλοι δὲ ἐμπαγέντες εἰς τὸ ἀνένδοτον ἔλαιος, ἔστησαν δίκην ἐφίππων ἀνδριάντων κατὰ τὴν γραφικὴν παρομοίωσιν τοῦ Βυζαντίνου ἵστορικοῦ Νικηφόρου Γρηγορᾶ¹, ἀδυνατοῦντες νὰ κινηθῶσιν. Οἱ Καταλώνιοι κατέβαλον τοὺς ἀπεγνωσμένους ἵππεῖς διὰ βροχῆς βελῶν, καὶ οἱ Τούρκοι αὐτῶν σύμμαχοι, οἵτινες μέχρις ἔκείνης τῆς ἥρας δὲν εἶδον συμμετάσχει τοῦ ἀγῶνος, ἐκ φόβου μὴ οἱ Καταλώνιοι καὶ οἱ Γάλλοι συμπράξωσι προσβάλλοντες αὐτούς, εὐθὺς ὡς εἶδον πλέον ὅτι ἡ μάχη δὲν ἥτο πλαστή, ὥρμησαν πρὸς τὰ πρόσωπα

[¹ Εκδ. Βόννης Τόμ. Α' σελ. 253 «καθάπερ ἀνδριάντας τοὺς ἐπιβάτας ἀνέχοντες»].

καὶ συγεπλήρωσαν τὸ θιανάσιμον ἔργον. Οὗτο μεγάλῃ ὑπῆρξεν ἡ σφαγὴ, ὅστε, ὃν πιστεύσωμεν τὸν Καταλώνιον χριστιανογραφῶν Μουντάνερ, εἰκοσακισχίλιοι πεζοὶ καὶ ὑπερέκεινα καὶ ἄπαντες οἱ ἐπτακόσιοι Φράγκοι ἵπποται, ἔξαιροι συμένων δύο, Βονιφατίου τοῦ Οὐηρωναίου καὶ τοῦ Ρογίρου Δελώρ, ἐθιανατώθησαν τὴν ἡμέραν ἑκείνην. Καὶ γινώσκομεν μὲν ἐξ ἀλλων πιγῶν, ὅτι τοῦλάχιστον δύο ἄλλοι ἐπέζησαν, ὃν ὑδεῖ τοῦ δουκὸς τῆς Νάξου καὶ ὃ ἐξ Εὐθοίας Ἰωάννης de Maisy. 'Αλλ' οὐχ ἥττον ἡ διλειθοία παρὰ τὸν Κηφισὸν μάχη κατέστοψε δια μᾶς καὶ διὰ παντὸς τοὺς εὐγενεῖς ἵπποτας τῆς φραγκοκαταύμενης Ελλάδος. Σχεδὸν ἄπαντες οἱ ἤγέται τῆς χώρας ἐπεσαν ἐν τῷ βοιωτικῷ τέλματι, καὶ μόλις που ὑπῆρξε οητορεικὴ ὑπερβολὴ τὸ γραφὲν ὑπὸ τοῦ "Ελληνος μαγίστρου Θεοδούλου ὅτι οὐδὲ κἄν ιερεὺς ἔζησεν ὅπως ψύλλι τῷν ἐπιτάφιον εὑχήν"¹. Εὐγλωττότερος δὲ πάσης ριτορείας εἶναι ὁ τυπικὸς ἔλεγχος τῶν δυναστῶν τῆς Ελλάδος, μεθ' ὧν εὑρίσκετο ἐν διπλωματικῇ ἐπικοινωνίᾳ ἡ βενετικὴ πολιτεία, κατάλογος σινταχθεὶς βραχὺν γόρδιον πρὸ τῆς μάχης καὶ ἀναθεωρηθεὶς δλίγον μετ' αὐτήν, ὅτε ζειρ μεταγενεστέρα προσέθηκε τὴν ἀπαισίναν λέξιν ἐτελεύτησε (decessit) ἀπέναντι ἐπαλλήλων ὀνομάτων. 'Ο δούξ, οὗ ἡ πλαζονεία εἶχε γείνει αἰτία τῆς ἥττης, ὑπῆρξεν ὁ ἐπιφανέστατος τῶν φυνευθέντων. Ἡ κεφαλὴ αὐτοῦ ἀποτιμηθεῖσα ὑπὸ καταλωνικοῦ ξίφους, ἐκομίσθη μετά τινα ἔτη ἐπὶ πενθίμου γαλέρας εἰς Βρενδήσιον καὶ ἐτάφη ἐν τῷ πατρίῳ Ἀλητίῳ (Lecce) ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Παναγίου σταυροῦ (Santa Croce κάτωθεν μαρμαρίνου μνημείου, ὅπερ μάτην ἀπεπειράθην νὰ ἔξιχνιάσω, ἐπειδὴ ἔξηφανίσθη τὸν δέκατον ἔκτον αἰῶνα.'

Τὸ δουκάτον τῶν Ἀστηρῶν εὑρίσκετο πλέον ἐκτεθριμένον εἰς τὸ ἔλεος τῶν νικητῶν. Ἡ γείτον Λεβαδεια, καίπερ τυγχάνουσα τῆς ὑπερασπίσεως τοῦ ἔτι καὶ γῦν ὑπερκειμένου αὐτῆς ὀχυροῦ φρουροῦ, ἀνέῳξεν αἴφνης τὰς πύλας, ἐπειδὴ οἱ "Ελληνες κάτοικοι εἶδον μετὰ χαρᾶς τὴν ἥτταν τῶν δυναστῶν τῶν ἀρξάντων τῆς πόλεως ἐπὶ τρεῖς γενεάς καὶ ἔλαβον ὡς ἀντάλλαγμα παρὰ τῶν Καταλωνίων τὰ πλήρη δικαια καὶ προνόμια Φράγκων. Οἱ Θηβαῖοι ἔφυγον, ἐγκαταλιπόντες τὴν πόλιν, τὴν πρωτεύουσαν καὶ πλουσιωτάτην πόλιν τοῦ

1 [Θεοδούλου μαγίστρου παρὰ Boissonade *'necdota graeca* τομ. B'
σ 200 «ώς μηδὲ πυρφόρον, τὸ τοῦ λόγου, λελεῖφθαι»].

δουκάτου, ὅπως δημόσιη ἀκαθέκτως ὑπὸ τῶν τυχοδιωκτῶν ἐκείνων στρατιωτῶν. Ής πρὸς δὲ τὰς Ἀθήνας ἡθέλομεν μὲν πιστεύσει ἀσμένως τὴν διήγησιν τῶν ἀραγωνικῶν Χρονικῶν τοῦ Μορέως ἐκείνην, κάθ' ἥν ἦ χίρα δούκισσα, ἥτις ἡ τοῦ θυγάτηρος Κοντοσταύλου τινὸς τῆς Γαλλίας, ὑπερήσπισε τὴν Ἀκρόπολιν, εἰς ἥν εἶχε καταφύγει μετὰ τοῦ ἀνηλίκου υἱοῦ Βαλθέρου, ἕπει, βλέπουσα, ὅτι δὲν ὑπῆρχεν ἐλπὶς ἐπικοινίας, ἔφυγε μετ' αὐτοῦ εἰς τὴν ἀρχαίαν ἐν Γαλλίᾳ ἔστιαν. Ἀλλ' ὁ Νικηφόρος Γρηγορᾶς¹ λέγει ρητῶς, ὅτι οἱ ἐπιδρομεῖς ἐπέδραμον αἴφνης τὴν Ἀκρόπολιν καὶ ἐκυρίευσαν αὐτὴν μετὰ μεγίστης εὐκολίας μετὰ τῶν κτήσεων, τῆς γυναικὸς καὶ τοῦ τέκνου τοῦ φονευθέντος δουκός. Ἐπειδὴ οἱ Γάλλοι ἤγεται εἶχον φονειθῆ καὶ οἱ "Ἐλληνες ἀπέμειναν θεαταὶ τῆς τοιαύτης μεταβολῆς δεσποτῶν, οἱ Καταλώνιοι ἡδυνήθησαν νὰ διανείμωσιν ἐν ἀλλήλοις ἀπάσας τὰς πόλεις καὶ τὰ βαρωνικὰ κάστρα τοῦ δουκάτου ἔξαιρέσκει τοῦ "Αργούς καὶ τῆς Ναυπλίας, ἃς πόλεις ἔκρατει ἀκόμη ὁ πισιὸς οἶκος τῶν Foucherolles. Αἱ χῆραι τῶν ἡττηθέντων ἀπέβηπαν σύζυγοι τῶν νικητῶν, οὕτω δὲ οὐκ ὀλίγοι τραχεῖς μαχηταὶ ἀπέκτησαν ὡς συνέννους εὐγενεῖς δεσποίνας, εἰς δὲν τὰς φλέβας ἔρρεε τὸ εὐγενέστατον αἷμα τῆς Γαλλίας, ὃν δὲν ἦσαν ἄξιοι νὰ φέρωσι τὸν νιπτῆρα κατὰ τὴν φράσιν τοῦ Μουντάνερ Οὐδὲν δὲ ἀπορον, δτι οἱ πλάνητες ἐκεῖνοι ἀπεφάσισαν νὰ περατώσωσι τὴν ἐνγεατὴν αὐτῶν περιπλάνησιν καὶ ἐγκατεστάθησαν μονίμως ἐν τῷ τερπνῷ ἐκείνῳ δουκάτῳ, δπέρ εἶχε περιέλθει εἰς αὐτοὺς ἐξ εὑμενοῦς τύχης. Ἀλλ' οἱ Τούρκοι αὐτῶν σύμμαχοι κατείχοντο ὑπὸ νοσταλγίας πρὸς τὰς ἐν Ἀπίδι γενετείρας καὶ ἀπεχώρησαν μετὰ τῶν ἵππων καὶ τῶν ὅπλων τῶν πεσόντων Φράγκων ὡς λαφύρων. Τὸ γεγονός δὲ τοῦτο καθιστάνει ἀπίσταντον τὴν ἄλλως εὐφριᾶ εἰκασίαν, δτι αἱ πανοπλίαι αἱ εὑρεθεῖσαι ἐν Χαλκίδι τῷ 1840 καὶ ἀποκείμεναι νῦν ἐν τῷ Μουσείῳ τῆς ἴστορικῆς καὶ ἐθνολογικῆς Ἐταιρείας τῶν Ἀθηνῶν ἦσαν αἱ τοῦ δουκός τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῶν περὶ αὐτὸν ἵππων.

Ἡ παρὰ τὸν Κηφισὸν μάχη, ἥτις ὑπῆρξεν ἀναντιρρήτως μία τῶν παραδοξοτάτων ἐν τῇ ἴστορίᾳ, εἶχεν ἀφήσει τοὺς νικητὰς οὐχ ἡττον τῶν ἡττημένων ἀνεν ἤγετῶν, ἐπειδὴ οἱ Καταλώνιοι κατὰ τὰ

1. [Έκδ. Βόννης τομ. Α'. σελ. 253 «ἄς δὴ ἀπροσδοκήτως ἐπεισπεσόντες ρῆστα χειροῦνται αὐτοῖς χρήμασι καὶ αὐταῖς γυναιξί τε καὶ τέκνοις»].

μακρὰ ἔτη μάτινα εἶχον διανύσει ἐν ταῖς ἑρημίαις εἶχον ἀποβιβάλλει τοὺς ἀρχηγούς. 'Αλλ' ἡσθάνοντο, ὅτι ἐν τῇ νέᾳ αὐτῶν θέσει ὥφειλον νὰ ἔχωσι ἀρχοντα ἀνεγγωρισμένου γένουις καὶ ἀξιώματος.. 'Επειδὴ δὲ ἀνὴρ τοιοῦτος δὲν ὑπῆρχεν ἐν ταῖς ἴδιαις ἕαυτῶν τάξεσι, προσήνεγκον τὴν ἀρχηγίαν τῆς ἑταρείας εἰς ἐνα τῶν εὑπατριδῶν αὐτῶν αἰχμαλώτων, Βονιφάτιον τὸν Οὐηρωναῖον. 'Ο περιώνιμος Εὐβοεὺς βαρῶνος ἵτο δ ἐπιφανέστατος τῶν Φράγκων καὶ' ἀπάστι τὴν βόρειον Ἑλλάδα· ἵτο ἐξ ὑψηλοῦ μὲν γένους, πλούσιος δέ, ἐπιτῆδειος καὶ δημοφιλῆς μεταξὺ τῶν Καταλωνίων. 'Ο Μουντάνερος τοῖς εἶχε ποτε ἔβενισθη ὑπ' αὐτοῦ ἐν Χαλκίδῃ, ἐπονομάζει αὐτὸν ἐνθουσιωδῶς «τὸν συνετώτατον καὶ φιλοφρόνεστατον τῶν ποτὲ γεννηθέντων εὑπατριδῶν». 'Αλλ' ἢ τε σίνεσις καὶ ἡ εὐγένεια ἔπεισαν αὐτὸν εἰς τὸ νάποκρούσῃ πρότασιν, ἵτις ἥθελεν ἀγάγει αὐτὸν εἰς περιπλοκὰς πρὸς τὴν ἐν Εὐβοίᾳ γειτονεύονταν μετ' αὐτοῦ Βενετίαν καὶ ἥθελε καταστήσει αὐτὸν κοινωνικῶς παρόνταν πρὸ τῶν διρθαλμῶν τοῦ δλου φραγκικοῦ κόσμου. Διὸ ἥρνιθη νὰ δεχθῇ τὴν πρότασιν τῶν Καταλωνίων. Τότε οὗτοι ἐτράπησαν πρὸς τὸν συναιχμάλωτον αὐτοῦ Ρογῆρον Δελώρ, τὸν ἐκ Ρουσκιλλόνου (Roussillon), ἵπποτην ὅστις οὕτε τὸ ἐκ τῶν ἔδαφικῶν κτίσεων ἀξίωμα τοῦ Βονιφατίου εἶχεν οὕτε τοὺς οἰκογενειακοὺς δεσμοὺς καὶ τοὺς ἐνδοιασμοὺς αὐτοῦ. Οὗτος δέ τοις πρότασιν τῶν Καταλωνίων, καὶ ἔλαβεν ὃς ἴδιον κλῆρον τὸ κάστρον τῶν Σαλώνων μετὰ καὶ τῆς χειρὸς τῆς χήρας τοῦ πεσόντος αὐθέντου Θωμᾶ Γ'. τοῦ τελευταίου τῶν Στρομογκούρ. 'Αλλ' οἱ Καταλώνιοι συνεῖδον μετ' οὐ πολὺ, ὅτι τὸ ἄνομα τοῦ Ρογῆρου δὲν ἔβαρυνεν ἐπαρκῶς παρὰ τοῖς ἴσχυροῖς, πρὸς οὓς ἥλθον τότε πλέον εἰς ἐπαρτήν. 'Η ἀπροσδόκητος αὐτῶν ἐπιτυχία εἶχεν ἔξεγείρει ἀπανταχοῦ πλῆθος ὑπόπτων ἢ φιλεκδίκων ἔχθρων.. 'Ο ἀνδηγαυικὸς οἶκος, ἀτε ἀντιπροσωπευόμενος ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος τοῦ Τάραντος Φιλίππου, ὅντος ἡγεμόνος τῆς Ἀχαΐας καὶ ἐπικυριαρχοῦ ἀπασῶν τῶν ἐν Ἑλλάδι φραγκικῶν πολιτειῶν, ἐδυσφόρει, ὡς εἰκός, ἐπὶ τῇ ἀλώσει τῶν Ἀθηνῶν ὑπὸ τῶν ἔχθρων τῆς δυναστείας αὐτοῦ. 'Η ἐν Χαλκίδῃ βενετικὴ ἀποικία δικαίως ἀνησύχει περὶ τῆς συτηρίας αὐτῆς. 'Η χήρα τοῦ πεσόντος δουκὸς εἰργάζετο, δπως ἀνακτήσῃ τὸ διυκάτον χάριν τοῦ υἱοῦ. Αἱ δύο ἔλληνικαὶ πολιτεῖαι τῶν Νέων Πατρῶν καὶ τῆς Ἡτείρου εἶχον δυσμενῶς πρὸς τὴν ἐμφάνισιν τῶν νέων ἔκείνων παρεισάκτων. 'Ο αὐτοκράτωρ Ἀνδρόνικος Β'. καίπερ μὴ λυπούμενος ἐπὶ τῷ ὀλεθρῷ πλήγματι, δπερ κατηνέχει

κατὰ τῶν Φράγκων, δέν εἶχε ληπτιονήσει τὴν φθοράν, ἵν εἶχον ἐπιφέρει οἱ Καταλώνιοι εἰς τὰς κτήσεις αὐτοῦ. Ἐχοντες δὲ τελείαν συνείδησιν τῆς κριτικῆς αὐτῶν θέσεως ὡς μικρᾶς φρουρᾶς ἐν χώρᾳ ξένῃ, ὑπὸ ἔχθρῶν περιστοιχιζομένης, οἵ νικηταὶ τοῦ Κηφισοῦ ἥλθον καὶ ἀκοντες εἰς τὸ συμπέρασμα, εἰς ὃ καταλήγουσιν οἱ σφετερισταὶ ἀπάντων τῶν αἰώνων, ὅτι ὥφειλον νὰ προσπαθήσωσιν, ὅπως νομιμοποιήσωσι τὴν διεθνῆ αὐτῶν θέσιν, τασσόμενοι ὑπὸ τὴν προστασίαν ισχυροῦ τινθες καὶ ἀνεγνωρισμένου μονάρχου. Ὡς εἰκός δ' ἡ ἐκλογὴ αὐτῶν ἐτράπη πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Σικελίας Φρειδερίκον Β', τὸν δεσπότην, ὃν εἶχον ὑπηρετήσει πρὸιν ἢ ἐκπλεύσωσιν εἰς τὴν Ἀνατολὴν καὶ ὅστις δὲν θὰ ἔτε ἀποόθυμος νὰ ἐπωφεληθῇ τὴν ἐκτασιν αὐτῶν ἐπιτυχίαν. Κατ' ἀκολουθίαν τῷ 1312 ἐκάλεσαν αὐτὸν νὰ στείλῃ εἰς αὐτοὺς ἐν τῶν τέκνων, εἰς ὃ ὑπεσχέθησαν νὰ δμόσωσιν δροκον πίστεως ὃς εἰς αὐθέντην αὐτῶν. Ὁ Φρειδερίκος εὐηρεστήθη, ὡς εἰκός, τὰ μέγιστα ἀποδεχόμενος πρότασιν, ἥτις ἔμελλε νὰ προσθέσῃ νέαν αἴγλην εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ. Καὶ εἶπε μὲν εἰς τοὺς ἀποστόλους τῶν Καταλωνίων, ὅτι ἔμελλε νὰ δώσῃ εἰς αὐτοὺς ὡς δοῦκα τὸν δευτερότοκον υἱὸν Μαμφρέδον, ἀλλ' ἐπειδὴ οὗτος ἦτο τότε ὑπεράγαν νεαρός, ὥστε νάναλάβῃ αὐτὸς τὴν ἀρχὴν τοῦ δουκάτου, ἔμελλε νὰ στείλῃ εἰς αὐτοὺς ἐπίτροπον μέλλοντα νὰ δεχθῇ τὴν προσκύνησιν αὐτῶν καὶ διοικήσῃ αὐτοὺς ἐν ὁνόματι τοῦ Μαμφρέδου. Ἡ δὲ τοιαύτη διαρρούθμισις, καθ' ἄ καὶ ἄλλαι προσωριναὶ διαρρούθμισις ἐν ταῖς φραγκοκρατουμέναις χώραις, ἀπέβη μόνιμος σὺν τῷ χρόνῳ. Κατὰ τὰ ἑβδομήκοντα καὶ ἑπτὰ ἔτη, καθ' ἄ οἱ Καταλώνιοι ἐδέσποιζον τῶν Ἀθηνῶν, οὐδεὶς τῶν δουκῶν αὐτῶν ἐπάτησέ ποτε τὸν πόδα εἰς τὴν ὑπερπόντιον ἐκείνην ἀποικίαν τοῦ ἀραιωνικοῦ οἴκου. Ὁ Μαμφρέδος καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Γουλιέλμος, οἱ μαρκίωνες τοῦ Ρανδάτσου Ἰωάννης καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Φρειδερίκος εἶνε ὡς δοῦκες ἀπλᾶ κοσμητικὰ ὁνόματα ἐν τῇ ἴστορίᾳ τῶν Ἀθηνῶν, καὶ ὁ ὁμώνυμος διάδοχος τοῦ τελευταίου τῶν ἡγεμόνων τούτων, ὅστις ἦτο ἀμα καὶ βασιλεὺς τῆς Σικελίας, οὐδέποτε κατώρθωσε νὰ ἐγκαταλίπῃ τὴν Σικελίαν. Ἄλλ' οὐχ' ἥττον ἢ σχέσις μεταξὺ τῶν Καταλωνίων καὶ τοῦ σικελικοῦ στέμματος ὑπῆρξεν εὐεργετικὴ δι' ἀμφότερα τὰ συμβληθέντα μέρη.

Καὶ ὁσάκις μὲν οἱ Καταλώνιοι συνελάμβανον βενετικὴν φορτηγίδα ἔξωθεν τοῦ Σουνίου ἢ προέβαινον εἰς πειρατικὴν ἐπιχείρησιν βιαιοτέραν τοῦ συνήθους, ἀνέθετον εἰς τὴν σικελικὴν αὐλὴν νὰ

δικαιολογίσῃ διὰ τῶν ἐντεχνοτάτων αὐτῆς διπλωματικῶν ἔγγραφων ὅπως ἡδύνατο καλλίτερον τὸ σοβαρὸν τοῦτο διεθνὲς ἐπεισόδιον, δπερ εἰτυχῶς δὲν ὑπῆρχον τότε ἀνταποκριταὶ ἐφημερίδων ὅπως μεγαλοποιήσωσιν.¹ Έξεπέρασμα τοῦτο δὲ τὴν Καταλωνίαν ἐπικυριαρχία ἔκεινη ηὔξανε τὴν αἴγλην τοῦ βασιλέως τῆς Σικελίας διὰ τῆς προσιθήκης νέας προσωρυνμάτων. "Οτε δέ, ως συνέβη μετ' οὖν πολὺ, ή ἔταιρεία προσήρτησε καὶ πάλιν τὰς Νέας Πάτρας εἰς τὰς Ἀθήνας, οἵ τιγεμόνες τῆς Σικελίας ἐπωνόμασαν ἑαυτοὺς μεγαλαύχως δούκας τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῶν Νέων Πατρῶν" ἐπί τε τῶν ἔγγραφων αὕτων καὶ τῶν νομισμάτων, καὶ μαρδὸν δὲ χρόνον μετὰ τὴν κατάλησιν τῶν δύο καταλωνικῶν δουκάτων οἱ διάδοχοι αὐτῶν βασιλεῖς τῆς Ἀραγωνίας ἔξηκολούθουν φέροντες τὴν διπλῆν ἔκεινην προσωρυνμάτων. Καὶ μετ' αὐτὰ δὲ τὰ μέσα τοῦ δεκάτου πέμπτου αἰώνος Ἰσπανὸς ποιητής, προσφωρῶν τὸν Ἀλφόνσον Ε', ποιεῖται λόγον περὶ τῶν μεγάλων αὐτοῦ Ἀθηνῶν καὶ τῶν Νέων Πατρῶν αὐτοῦ (*la tu grande Atenas, la tu Neopatria*).

Ἡ πολύειρος σειρὰ μνημείων ἐκδοθέντων ὑπὸ τοῦ ἐμοῦ φίλου, τοῦ ἐν Βαρκελῶνι καθηγητοῦ Ἀντωνίου Rubio y Lluch ἐκ τῶν ἀρχείων τῆς πόλεως ταύτης καὶ τῶν τοῦ Πανδρομού, καθιστάνει εἰς ἡμᾶς δυνατὸν νὰ σχηματίσωμεν ἴκανῶς τελείαν ἵδεαν περὶ τῆς ἐν Ἀθήναις διοικήσεως τῶν Καταλωνίων. Οἱ δύο κυριώτατοι ἀρχοντες ἦσαν ὁ γενικὸς ἐπίτροπος καὶ ὁ πρωτοστράτωρ. Καὶ ἔκεινος μὲν ἔξησκει τὴν ἀνωτάτην πολιτικὴν ἔξοισίαν ὡς ἐπιτροπεύων τὸν δοῦκα, οὗτος δὲ ἦτο ὁ στρατιωτικὸς δοχηγὸς τῆς πολιτείας. Ὁ γενικὸς ἐπίτροπος διωρίζετο ὑπὸ τοῦ δουκὸς ἐπὶ ἀόριστον χρόνον καὶ ἔμνυεν ἐπὶ τοῦ Εὐαγγελίου οὐ μόνον πρὸς τὸν δοῦκα ἢ τὸν ἀντιπρόσωπον αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐνώπιον τῶν συνδίκων, ὡς ἐκαλοῦντο οἱ συγηθροισμένοι ἀντιπρόσωποι ἀπασῶν τῶν πόλεων καὶ κοινοτήτων τῶν δύο δουκάτων. Ἀπὸ τῆς ἔδρας αὐτοῦ ἐν Θήβαις, τῇ πρωτευούσῃ τῆς πολιτείας τῶν Καταλωνίων, ὁ γενικὸς ἐπίτροπος ἡδύνατο ἐπὶ δινόματι τοῦ δουκὸς νὰ παράσχῃ συγγνώμην εἰς ἔκεινους δοσοις κατηγοροῦντο ἐπὶ ἀπιστίᾳ ἢ προδοσίᾳ. Ἐκεῖνος ἦτο ὁ διοικῶν τὰ οἰκονομικά, ὁ φροντίζων περὶ τῆς ἀμύνης τῆς χώρας, ἐπιμερόων τὰ φρούρια καὶ πολλάκις διορίζων τὸντος φρουράρχους αὐτῶι. Ἐν τούτῳ δ' ἐνέκειντο τὰ σπέρματα δυνατῶν διχρονοιῶν πρὸς τὸν πρωτοστράτορα, δστις ἔξελέγετο μὲν πάντοτε ὑπὸ τοῦ δουκὸς ἀπό τῶν τάξεων τῆς ἔταιρείας, ἀλλὰ πράγματι ἀνῆκε πάντοτε εἰς τὸν

οίκον τῶν de Novelles ἀπὸ τοῦ 1363. Μετὰ δέ δύο ἔτη ὁ Ρογῆρος
de Lluria συνήνωσεν ἐν τῷ προπότερῳ αὐτοῦ ἅμφοτέρους τὰς ἀρχαῖς,
τὴν τε τοῦ γενικοῦ ἐπιτρόπου καὶ τὴν τοῦ πρωτοστράτορος: 'Απὸ τῶν
ἡμερῶν αὐτοῦ δὴ γίνεται πλέον λόγος περὶ πρωτοστράτορος, διότι,
καθ' ἄ εἰκαζω, ἡ πεῖρα εἴκε διδάξει, ὅτι δὲν ἔχωρουν δύο μεγάλοι
ἄρχοντες ἐν τῇ μικρᾷ αὐλῇ τῶν Θηβῶν. Τὸ δέσμωμα τοῦ γενικοῦ
ἐπιτρόπου εἶχε συμπαραγματοῦσαν μεγάλην αἴγλην, εἶχε δὲ αὐλάρ-
χιην διοικοῦντα τὰ κατὰ τὸν οίκον αὐτοῦ, καὶ εἰς τὴν αὐλὴν αὐτοῦ
ἥτο παρεῖεν γενένος εἰσαγγελεύς. Μεγάλοι εὑπατρίδαι τῶν ἐν Σικελίᾳ
Πιπανῶν, οἷος ὁ Ματθαῖος Μογκάδας, ἀνεδέχοντο μετὰ καυχήσεως
τὸ δέσμωμα γενικοῦ ἐπιτρόπου τοῦ δουκός, καὶ ὁ ἐπιφανέστατος ἀπάν-
των τούτων τῶν ἀρχόντων ὑπῆρξε νόθος τις υἱὸς τοῦ βασιλέως τῆς
Σικελίας Φρειδερίκου Β', αὐτοῦ ἐκείνου, οὗ δοίκος ὑπὸ τὸ δῆνομα
Φαδρίγων κατὰ τὸν διαλεκτικὸν τύπον τοῦ ὀγόματος τοῦ βασιλικοῦ
αὐτοῦ προκατόχου, ἐπρωτοστάτησεν ἐν τῇ ἐσωτερικῇ ἴστορίᾳ τῶν
καταλωνικῶν Ἀθηνῶν.

‘Η Ἑλλὰς εἴχει ὑπάρξει καθ' ἀπαντας τοὺς αἰῶνας ή χώρα
ἐπιγείας διοικήσεως, καὶ ἐπὶ τῆς σικελικῆς κινητικίας ἐκάστη πό-
λις καὶ κοινότης εἴχεν ἕδιον ἐπιτόπιον διοικητήν, καλούμενον **βικά-ριον** (veguer), ὅπερ δῆνομα ενδίπκομεν ἀκόμη ἐν τῇ μικρᾷ κατὰ τὰ
Πυρηναῖα διημοκρατίᾳ τῆς Ἀνδρόρας, **καστελλάνον** (castellano) ή
καπιτάνον (capitán), ἀτινα δέσμωματα ἐνίστητο μὲν ἀπεδίδοντο εἰς τὸν
αὐτὸν ἄνδρα, ἐνίστε δὲ ἡσαν διακεκριμένα, ἐπειδὴ ὑπελαμβάνετο
κατάχρησις, ἀν πλείονες ή μία τῶν ἀρχῶν τούτων συνεκεντροῦντο
εἰς τὰς αὐτὰς χεῖρας. Ρητῶς δὲ μαρτυρεῖται, διι αἱ διομολογήσεις
αἱ συμφωνηθεῖσαι μεταξὺ τῶν Καταλωνίων καὶ τοῦ δουκὸς αὐτῶν
περιώρισαν τὴν διάρκειαν τῆς ἀρχῆς τοῦ βικαρίου εἰς τρία ἔτη καὶ
κατά τινα περίστασιν δοκιμάζοντος, βικάριος καὶ καστελλάνος τῶν
Ἀθηνῶν ἀπελύθη, ἐπειδὴ εἴχε διαρρεύσει ή τριετής προθεσμία τῆς
ἀρχῆς αὐτοῦ. ‘Αλλ’ ἔχομεν καὶ παραδείγματα τοιούτων ἀχόντων διο-
ριπτέντων διὰ βίου ή ἐπὶ ἀδριστον χρόνον. Διωρίζοντο δὲ δὲ μὲν
ὑπὸ τοῦ δουκός, δὲ μὲν ὑπὸ τοῦ γενικοῦ ἐπιτρόπου καὶ ἀλλοτε ὑπὸ¹
τῶν ἐπιχιωρῶν ἀντιπροσώπων, οἷον ὑπὸ τῆς κοινότητος τῶν Ἀθη-
νῶν, ἐκ τῶν πολιτῶν καὶ ὑπέκειντο εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ δουκὸς ἔγκρι-
σιν. Τὰ δὲ καθήκοντα αὐτῶν περιελάμβανον τὴν στρατιωτικὴν διοί-
κησιν τῆς οἰκείας πόλεως καὶ τὴν ἀχρόασιν ποιητικῶν ὑποθέσεων.
Γίνεται δὲ λόγος καὶ περὶ δικαστῶν καὶ νοταρίων, διορίζομένων ὑπὸ

τοῦ δουκὸς διὰ βίου ἥ καὶ ὡς αἰληρονομικῶν ὑπαλλήλων, καὶ ἐπεφυλάσσετο τελικὴ ἔφεσις εἰς τὸ ἐν Σικελίᾳ δουκικὸν δικαστήριον, καθ' ἃ αἱ ἐφέσεις τῶν ἀγγλικῶν ἀποικιῶν καὶ τῶν Ἰνδιῶν ἀπευθύνονται εἰς τὸ ἐν Λονδίνῳ λεγόμενον Μυστικοσυμβούλιον (Privy Council).

Τὰ καταλωνικά δουκάτα ἀπήλαυον εὑρυτάτων δικαιωμάτων ἀντιπροσωπευτικῆς διοικήσεως, οἷα οἱ Καταλώνιοι ἐφ' ἵκανὸν χρόνον εἶχον ἐν τῇ πατρίῳ χώρᾳ. Αἱ κυριώταται πόλεις καὶ κῶμαι ἀντετροσωπεύοντο ὑπὸ συνδίκων καὶ εἶχον κοινοτικὰς ἀρχὰς μετ' ἴδιων συμβουλίων καὶ ὑπαλλήλων. Αἱ κοινότητες αὗται ἐνίστε συνέπραττον, ὑποβάλλουσαι εἰς τὸν δοῦκα αἰτήσεις περὶ ἐπανορθώσεως ἀδικημάτων, καὶ αἱ αἰτήσεις αὐτῶν ἐσφραγίζοντο ὑπὸ τοῦ «Καγκελαρίου τῆς ἐταιρείας τῶν Φράγκων» διὰ τῆς αὐτῆς πιραγγῖδος τοῦ ἀγίου Γεωργίου, ἥτις εἶχεν ὑπάρχειν ἢ τῆς ἐταιρείας ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς περιπλανήσεως αὐτῶν. Κατά τινα περίστασιν αἱ κοινότητες αὗται ἔξελεξαν τὸν γενικὸν ἐπίτροπον, καὶ οἱ δοῦκες πολλάκις ἔγραφον εἰς αὐτοὺς περὶ ὑποθέσεων τῆς πολιτείας. Αἱ ἀναφοραὶ δ' αὐτῶν πρὸς τὸν κυρίαρχον, ἵνα ἔχομεν δείγματα, διακρίνονται διὰ τὴν ἔξαίρετον αὐτῶν χυδαιότητα τῆς ἐκφράσεως, καὶ βλέπομεν τὸν βασιλέα Φρειδερίκον Γ' παραπονούμενον περὶ τῶν «γογγυστικῶν ἐπιστολῶν» αὐτῶν. Ἡσαν λαὸς δύσκαμπτος, ὅστις ἐσκόπει μὲν πάντως νὰ διατηρήσῃ τὰς πρὸς τοὺς Σικελοὺς σχέσεις καὶ μετὰ μεγίστης προθυμίας ἐπέτρεπεν εἰς τὸν βασιλέα νὰ ἔχῃ τὴν τιμὴν καὶ δόξαν νὰ ἐπινομάζῃ ται «δοὺξ τῶν Ἀθηνῶν καὶ Νέων Πατρῶν», ἀλλ' ἐπὶ τῷ ὄρῳ νάφησῃ αὐτοὺς γὰ διοικῶσι τὰς ὑποθέσεις αὐτῶν κάτὰ τὸν ἴδιον τρόπον. Δὲν ἐδίστασαν δὲ νὰ πέμψωσιν ἀποστόλους, ὅπως ἀπαιτήσωσι τὴν ἀνάκλησιν μισητοῦ τινος γενικοῦ ἐπιτρόπου, καὶ αἱ αἰτήσεις αὐτῶν ἐτύγχανον συνήθως εὐμενοῦς ἀκροάσεως. Ἀργότερον δὲ ἐν τῶν κυριωτάτων αὐτῶν αἰτημάτων ἥτο ἢ ἀνάγκης τῶν ἐπισήμων ἀρχῶν εἰς ἀνδρας διαμένοντας ἐν Ἀθήναις καὶ οὐχὶ εἰς Σικελούς. Πράγματι ἥ Ἀττικὴ ἥτο τὸ σύνθημα τῶν Καταλωνίων, οἱ δὲ μελετῶντες συγκριτικῶς ιὰ πολιτικὰ πράγματα δὲν δύνανται νὰ μὴ σημιτιώσωσιν ἐνίας χαρακτηριστικὰς δμοιότητας μεταξὺ τῶν δουκάτων τούτων τοῦ δεκάτου τετάρτου αἰώνος καὶ τῆς αὐτοδιοικησίας τῶν ἀγγλικῶν ἀποικιῶν.

Τὸ δὲ τιμαριωτικὸν σύστημα ἐξηκολούθησε διατηρούμενον ἐν Ἀθήναις, ἀλλὰ μετὰ λαμπρότητος μικροτέρας ἢ ἐν τοῖς χρόνοις

τῶν Γάλλων δυυκῶν. Οἱ Καταλώνιοι κατακτηταὶ ήσαν ταπεινοὶ τὸ γένος. Καὶ δὲ μὲν εἰχον ἐγκατασταθῆ ἐφ' ἵκανα ἥδη ἔτη, εὗροι σκομμενοὶ δίλιγίστους ἴπποτας μεταξὺ αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ μετὰ ἐβασιμήκοντα ἔτη διαμονῆς ὁ κατάλογος εὐγενῶν οἰκογενειῶν ἐν τῇ ὅλῃ πολιτείᾳ περιελάμβανε δεκαεξά μόνον ὄνδρατα. Ἡ ἑταῖρεία ἀντέστη ἰδιαῖδντος εἰς τὸ φεουδαλικὸν ἔθιος τῆς εἰς Ἰδιώτας παραχωρήσεως σπουδαίων πόλεων, οἵα ἡ Λεβάδεια προτιμωμένης τῆς διὸ κυβερνητικῶν ἀρχόντων διοικήσεως αὐτῶν. Τὰς Ἀσσύζας τῆς Ρωμανίας, αὗτινες εἰχον μπάρξει ὁ δικαστικὸς κώδιξ ἐπὶ τῶν Γάλλων, ἀντικατέστησαν τὰ Συνήστεια τῆς Βαρκελῶνος; καὶ ἀντὶ τῆς γαλλικῆς, οἵτις εἶχε λαληθῆ ἐν Ἑλλάδι κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Μουντάνερ μετὰ τελείας παρισιακῆς προφορᾶς ἐπίσημός τε καὶ κοινῇ γλώσσα απέβη ἡ καταλωνική. Οἱ δοῦκες ἔγραφον ἐν τῷ ὄντι μετὰ τοῦ ἀρχαίου Καταλωνίου χρονογράφου οὐ μόνον πρὸς τοὺς ἑαυτῶν Καταλωνίους, ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς Ἑλληνας αὖτῶν ὑπηκόους, καὶ γίνεται φητὴ μνεία, διτὶ ἡ χρῆσις «τῆς καταλωνικῆς διαλέκτου» ἐγίνετο «συμφρόνως πρὸς τὸ ἔθιος καὶ τὴν χρῆσιν τῆς πύλεως τῶν Ἀθηνῶν».

Ἡ δ' ἐκκλησιαστικὴ διοίκησις διέμεινεν ὡς τὸ πλεῖστον οἵα ἐν τοῖς χρόνοις τῆς ἀρχῆς τῶν Γάλλων πλὴν ἢ διτὶ οἱ Ἰσπανοὶ καὶ Καταλώνιοι κατελάμβανον, ὡς εἰκός, τοὺς θρόνους τοὺς πρότερον κατεχομένους ὑπὸ Γάλλων ἰεραρχῶν. Ὅπηρον δὲ τρεῖς καθολικαὶ ἀρχιεπισκοπαί, ἡ τῶν Ἀθηνῶν, ἡ τῶν Θηβῶν καὶ ἡ τῶν Νέων Ηατρῶν, καὶ ἡ ἐκκλησία Παναγίας τῆς Ἀθηνιώτισσης, οἵτοι ὁ Παρθενών, εἶχε δώδεκα κανονικοὺς ἰερεῖς, διοριζομένους ὑπὸ τοῦ δουκός, ὃν βλέπομεν ἐπικυροῦντα Καταλώνιόν τινα ὡς πρεσβύτερον τοῦ ἀθηναϊκοῦ ἰερατείου καὶ διορίζοντα τὸν ἰερέα τοῦ εἰκτηρίου τοῦ Ἀγίου Βαρθολομαίου τοῦ εὑρισκομένου ἐν τῷ ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως μεγάρῳ τοῦ διοικητοῦ. Εὐτυχῶς δὲ γινώσκομέν τινα περὶ τῶν κατὰ τὴν μεγάλην καθεδρικὴν ἐκκλησίαν τῶν Ἀθηνῶν. Τὸ θηραυροφυλάκιον ἦτο πλῆρες ἀναθημάτων· αἱ πύλαι αὖτης ἡσαν ἐπεστρωμέναι δι' ἀργυρῶν πλακῶν, καὶ Ἰταλὸς περιτιγγιτίς, ἐπισκεφθεὶς τὰς Ἀθήνας δίλιγα μόνον ἔτη μετὰ τὴν κατάλυσιν τοῦ καταλωνικοῦ δουκάτου, ἐκφράζεται μετ' ἐνθουσιασμοῦ περὶ τῶν τεσσάρων ἐξ ἱάσπιδος κιδνῶν τῶν περὶ τὴν ἀγίαν τράπεζαν, τῆς εἰκόνος τῆς Παναγίας τῆς ἴστορημένης ὑπὸ τοῦ ἀγίου Λουκᾶ, τῆς ἀσβέστου λυχνίας τῆς κειμένης ἐν τινι ρωγμῇ τοῦ μαρμαρίνου τούχου καὶ τοῦ κώδικος τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ γεγραμμένου ὑπὸ τῆς

άγιας Ήλένης. Είς τὸν πρῶτον τοῦτον περιηγητὴν τὸν ἐπισκεψθέντα τὰς ἵρας ἀκόρατου μένας Ἀθήνας οἱ φύλακες τῆς ἐκκλησίας ἔδειξαν τὸν κίονα τὸν σημειωθέντα διὰ σταυροῦ μπὸ Διονυσίου τοῦ Ἀρεοπαγίτου ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ σεισμοῦ τοῦ γενομένου κατὰ τὴν σταυρώσιν τοῦ Κυρίου καὶ εἰπον εἰς αὐτόν, ὅτι αἱ πύλαι τοῦ ναοῦ εἶχον ἔλθει ἐκ τῆς Γραίας. Εἰς τὸν καταλωνικὸν κλῆρον ἐνεποίει μεγίστην αἰσθησιν ἡ μεγαλοπρέπεια τοῦ Παρθενῶνος ὡς ἐκκλησίας. Ἐνθουσιώδεις αὐτοῦ περιγραφαὶ ἀπεστάλησαν εἰς τὴν Ἰσπανίαν, καὶ ὁ βασιλεὺς τῆς Ἀραγωνίας Πέτρος ὁ Δ' ὁ διαδεχθεὶς ὡς δοὺς τῶν Ἀθηνῶν τῷ 1377 τὸν βασιλέα τῆς Σικελίας Φρειδερίκον I· ἔχαρακτίρως τὴν Ἀκρόπολιν ὡς «τὸ πολυτιμότατον τῶν κειμηλίων τῶν ὑπαρχόντων ἐν τῷ κόσμῳ, ὅπερ ἀπαντεῖς οἱ βασιλεῖς τῆς χοι-στιανωσύνης ὅμοιοι μάτην θὰ ἥδηναντο νὰ πειραθῶσιν νὰ μιμηθῶσιν». Οὗτος ἀπὸ τοῦ καλάμου βασιλέως τῆς Ἀραγωνίας ἔχομεν τὴν πρώτην ἐν τῇ ἴστορίᾳ τῶν φραγκοκρατουμένων Ἀθηνῶν μνείαν τῶν κλασικῶν κάλλοντων τῆς Ἀκροπόλεως. Ἐκτὸς δὲ τούτου το «κάστρον τῶν *estines*», ὡς ὄνομαζετο τότε ἡ Ἀκρόπολις τῶν Ἀθηνῶν, ἢτο ἐν τῶν κρατερωτάτων ἰρρουσίων τῶν δουκάτων, ὅπερ, διχροωθὲν ἔξαιρέτως ὑπὸ τῶν Καταλωνίων, ἥδηνατο εὐκόλως νὰ τύχῃ ὑπερασπίσεως ὑπὸ δρακὸς μόνον ἀνδρῶν.

Οἱ Καταλώνιοι, καθ' ἃς οἱ Γάλλοι αὐτῶν προκάτοχοι, μετεχειρίζοντο τοὺς Ἑλληνας ὡς φυλὴν ὑποδεεστέρων. Κατὰ κανόνα ἀπέκλειοι αὐτοὺς πάντων τῶν πολιτινῶν δικαιωμάτων, ἀτεναέθεωροῦντο ἴδιάζον προνόμιον τῶν κατακτητῶν (*Conquistadors*), ὡς ἀπεκάλουν ἑαυτοὺς οἱ Καταλώνιοι, καὶ οὗτος οἱ ἀτυχεῖς ιθαγένεις δὲν θὰ εἶχον τὴν ἀδειαν γάγοράζωσι κτήματα καὶ γὰ πωλῶσιν ή διαθέτοσι κατὰ τὸ δοκοῦν τὰς ἴδιας κτήσεις. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ μετὰ τὸν θάνατον “Ελληνός τινος ἥδηνατό τις τῶν Καταλωνίων γὰ ἐπέμβη καὶ λάβη τὰς κτήσεις τοῦ θανόντος παρὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, γίνεται δὲ λόγος καὶ περὶ δούλων ὑπαρχόντων ἐν Ἀθήναις. Καὶ κατὰ μὲν γενικὸν κανόνυ ἀπηγορεύετο πρὸς τούτοις αὐστηρῶς ἡ ἐπιγαμία μεταξὺ τῶν δύο φυλῶν ἀλλὰ τῶν θεσμῶν τούτων ὑπῆρχον καὶ οὐκ ὀλίγαι ἔξαιρέσεις. “Ελληνες καλῶς ὑπηρετήσαντες τὴν καταλωνικὴν ἔταιρειαν ἐν ἡμέραις στενοχωριῶν, ὅποιοι οἱ κάτοικοι τῆς Λεβαδείας, ἔτυχον πλήρων φραγκικῶν δικαιωμάτων, καὶ οὐ μόνον ἐκέκτηντο δουλοπαρούσκους, ἀλλὰ καὶ ἐπετρέπετο εἰς αὐτοὺς νὰ συνάψωσι γάμους τῶν τέκνων μετὰ οἰκογενῶν τῆς κρατούσης φυλῆς. Περὶ τὰ

τέλη τῆς κυριαρχίας τῶν Καταλωνίων ενδίσκομεν "Ελληνας κατέχοντας σπουδαῖς ἀξιόματα, οἷς τὸ τοῦ καπτελλάνου τῶν Σαλώνων τοῦ καγκελλαρίου τῶν Ἀθηνῶν καὶ τοῦ νοταρίου Λεβιαδείας καὶ ὑπηρετοῦντας ἐν τῷ ἐπιχωρίῳ συμβουλίῳ τῶν Νέων Πατρῶν. "Ανδρες ἔχοντες τὸ ἕπειδὲν ἀξίωμα κόμιτος τῶν Σαλώνων καὶ Πρωτοστράτορος ἐντιμηρεύνησαν Ἐλληνίδας, καὶ ἵτο δριτομένον, ὅπως ἐν τοιωταῖς περιστάσειν ἐπιτρέπηται εἰς τὰς συζύγους νὰ διατηρῶσι τὴν διθύρδιον πίστιν, καὶ μόνον, ὅταν ἡ σύζυγος ἐγίνετο καθολικὴ καὶ ἐπειδαν ἐπέστρεψεν εἰς τὴν δοθιδοξίαν, ἀπέβαλε πάσας αὐτῆς τὰς κτήσεις· ἡ αὐτὴ δὲ ποινὴ ἐπεβίλλετο εἰς πάντα Καταλώνιον γιακόμενον δοθιδοξίον.

"Η δ' Ἐλληνικὴ ἐκκλησία ἐξηκολούθησε κατέχουσα τὴν ὑποδεεστέραν ἐκείνην θέσιν, εἰς ᾧ εἶχε περιπέσει ἐπὶ τῶν Γάλλων. Δὲν ἐπετρέπετο εἰς Ἐλληνα μητροπολίτην νὰ διαμένῃ ἐν Ἀθήναις ἀλλὰ τὸν τύπον αὐτοῦ ἐπεῖχεν ὑποδεεστέρος ἴερομόρχη-, ὁ ἐξαρχός ἢ πρωτοπαπᾶς, ὅπτις δὲν ἱτο πιθανόν. ὅτι ἔμελλε νάποβῇ, καὶ' ἡσαν συνήθιτος οἱ Ἐλληνες ἐπίσκοποι καὶ εἶνε ἀκόμη μέχρι τῆς σήμερον ἐν Τουρκίᾳ, πολιτικὸς ἥγετης.

Περὶ δὲ τῆς προγενεστέρας φραγκικῆς ἀριστοχρατίας οὖδεν, ὡς εἰκός, ἀκούομεν, ἐπειδὴ εἶχεν ἐξαφανισθῆ· ἀλλὰ γίνεται ὅμως λόγος περὶ ἀρμενικῆς ἐιπορικῆς παροικίας ἐν Θήβαις, εἰς τὸν ἄμμους δ' αὐτῆς ἡ καταλωνικὴ κυβέρνησης ἐπέρριψε περιεστεμάνως μέρος τῶν δασμῶν. Ἡ περιλαλητος αὗτη πόλις ἦτο εἴπερ τις καὶ ἄλλη σπουδαιοτάτη, ἀτε οἵσαι «ἡ κεφαλὴ καὶ ἡ δέσποινα» τῶν δουκάτων. Ήλεγεν ἵδια μέτρα καὶ σταθμά, εἰςέπροστεν ἵδια διαπύλια, δύο ἐπὶ τοῖς ἑκατόν, εἰς τὰς «έπτα πύλας» αὗτῆς, καὶ ἵτο περιώνυμος διὰ τὰ ἐν αὐτῇ κατασκευαζόμενα χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ κεντήματα. 'Αλλ' ἐπιστήμονες ἄνδρες δὲν ἦσαν ἐν τῇ πόλει τόπον ἀφθονοι κατὰ τὰς ἡμέρας τῆς κυριαρχίας τῶν Καταλωνίων, δσον ἐν ταῖς γεωτέραις Θήβαις, καὶ διὰ τοῦτο ἐδέησε κατάτινα περίστασιν νὰ μετακληθῇ ἰατρὸς ἐκ Σικελίας. Αἱ δὲ Ἀθηναί, παραβαλλόμεναι πρὸς τὴν ἀντίζηλον πόλιν, παρατηρητέον δέ, ὅτι ὑπῆρχεν οὐκ ὀλίγη ἀντίζηλα μεταξὺ τῶν δύο πόλεων, εἶχον περιπέσει εἰς ἀδοξίαν. Ὁ ἐξ Οὐεστφαλίας ἰερεὺς Λουδόλφος, ὅπτις περιῆλθε τὴν Ἐλλάδα ἐπὶ τῆς κυριαρχίας τῶν Καταλωνίων, περιγράψει τὰς Ἀθήνας «ῶς σχεδὸν ἥρημωμένις» καὶ προσθέτει τὴν περίεργον μαρτυρίαν; ἦν ἵσως δὲν πρέπει νὰ ἐκλάβωμεν κατὰ γράμμα δτι ὀλόκληρος ἡ πόλις Γέ-

νουα είχε κτισθή ἐκ τῶν μαρμαρίνων κιόνων τῶν ἐκκομισθέντων
 ἐξ Ἀθηνῶν. Ὁλίγα δ' ἔτη μετὰ τὴν κατάλυσιν τῶν καταλωνικῶν
 δουκάτων, λέγεται, δτι αἱ Ἀθῆναι περιελάμβανον περίπου χιλίας
 οἰκίας, ἀλλ' οὐδὲ ἐν ἔενοδοχεῖον, ὥστε ὁ περιηγητὸς ἢ το ἴγαγκα-
 σμένος νὰ καταφύγῃ εἰς τὸ μέγαρον τοῦ Λατίνου ἀρχιεπισκόπου,
 ἀπαραλλάκτως ἡς τοῦτο συμβαίνει ἐνίστε σήμερον ἐν τισιν ἐπαρ-
 χιακαῖς πόλεσι τῆς Ἑλλάδος. Ἄφ' ἐτέρου δὲ ὁ Πειραιεὺς εἶχεν
 ἀνακτήσει τι τῆς ἀρχαίας σημασίας; ἐπειδὴ μανθάνομεν περὶ τοῦ
 διοικισμοῦ λιμενάρχου καὶ περὶ πλοίων ἐξ Ἰσπανίας προσορμιζομέ-
 νων ἐν αὐτῷ. Ἐκαλεῖτο δὲ τότε λιμὴν τοῦ λέοντος (Ponte Leone)
 ἐκ τοῦ μεγάλου λιθίνου λέοντος τοῦ νῦν εὑρισκούμενου ἔξωθεν τοῦ
 Νεωρίου (Arsenale) τῆς Βενετίας, τότε δὲ ἐστημένου κατὰ τὸν
 εἴσπλουν τοῦ πειραιϊκοῦ λιμένος. Ἀλλ' ἡ Βενετία, ἔχουσα
 ἀπόφασιν, δπως μηδεμία ἀλλη λατινικὴ πολιτεία ἀποβῆται ναυτικὴ
 δύναμις ἐν τῇ Ἀνατολῇ, ὑπεχρέωσε διὰ συνθήκης τὴν ἐταιρείαν
 τῶν Καταλωνίων νὰ μὴ διατηρῇ γαλέρας ἐν Πειραιεῖ, καὶ ἐπέμει-
 νεν, δπως ἐξ ἕκαστου σκάφους τότε ναυπηγουμένου ληφθῆ μία σανίς
 καὶ τὰ σχοινία τοῦ πλοίου κατατεθῶσιν ἐν τῷ «κάστρῳ τῶν Ἀθη-
 νῶν».

Τοιαύτη κοινωνία δὲν ἦτο πρύσφιρος ποδὸς ἐνθάρρυνσιν τῆς
 παιδεύσεως. Καὶ δύος καὶ ἐν αὐταῖς ταῖς ὑπὸ τῶν Καταλωνίων
 δεσποζομέναις Ἀθήναις εὑρίσκομεν Ἑλληναὶ ίσοι, ἀντιγράφοντα
 Ιατρικὰς συγγραφὰς καὶ ἄλλον Ἀθηναῖον μεταγράφοντα τὸν Θεό-
 κριτον. Γίνεται δὲ μνεῖα καὶ τῶν βιβλιοθηκῶν τῶν ἐπισκόπων Σα-
 λώνων καὶ Μεγάρων. Οἱ δὲ καὶ ἀνώτατοι ἀρχοντες αὐτοὶ ποὺ καὶ
 που διήρχοντο τὰς ὁρας τῆς σχολῆς ἀναγινώσκοντες ποιητικὴν
 τινα ἵπποτεικὴν διήγησιν· δυνάμεναι νὰ ἔξαγαγωμεν ἐκ τοῦ γεγονό-
 τος, δτι τὸ χειρόγραφον τῆς γαλλικῆς διασκευῆς τῶν Χρονικῶν
 τοῦ Μορέως εὑρέθη ἐν τῷ κάστρῳ τῶν Θηβῶν καὶ ἀνῆκεν εἰς τὸν
 εὐπατρίδην τὸν τέτες δεσπόζοντ' αὐτοῦ. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τις ἀντα-
 κριτὴς τοῦ συγχρόνου ιστορικοῦ Νικηφόρου Γρηγορᾶ ἔγραψεν, δτι
 οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Βοιωτοὶ «τῆς παλαιᾶς εὔδαιμονίας τὴν ἀγροι-
 κίαν ἤλλαξαντο».

Οἱ Καταλώνιοι πράγματι ἐφ' ἵκανὸν χρόνον ἦταν ὑπεράγαν ἀπη-
 σχολημένοι περὶ τὴν ἀμυναν καὶ τὴν ἐπέκτασιν τῶν κτήσεων αὐ-
 τῶν, ὥστε καὶ ἀπεῦχον πάσης ἀβρᾶς διαίτης. Κύριος ποκοπὸς τῆς
 ὑπάρχεως τῆς ἐταιρείας ἦτο ἡ σύντηρησις τοῦ φιλοπολέμου πνεύ-

ματος, και ὅτε κατὰ τὴν διαιτέρων γενεὰν τὸ πνεῦμα τοῦτο ἔξεπεσε και ἐναρκώθη και ἥρχισεν ἡ τρυφὴ και ἡ οἰνοποσία, ἡ ἄλλοτε ἀνίκητος ἐκείνη στρατιωτικὴ ἀποικία ἔγεινεν εὐκόλως λεία τοῦ Φλωρεντίνου ἐκείνου τραπεζίτου, ὅστις ἴδρυσεν ἐπὶ τῶν ἐρειπίων αὗτῆς τὴν τελευταίαν λατινικὴν δυναστείαν τῶν Ἀθηνῶν. Ἡ «εὔτιχὴς στρατιὰ τῶν φράγκων ἐν τῷ δουκάτῳ τῶν Ἀθηνῶν», ὡς τότε ἐπωνόμαζεν ἐαυτὴν ἐπισήμως ἡ ἐταιρεία, περιῆλθεν εἰς διαμάχας πρὸς τοὺς Βενετοὺς τῆς Εύβοίας και ἵπειλήθη ἐπὶ μακρὸν ὑπὸ τῶν αρισταρχῶν τοῦ Βατικανοῦ. Ο πάπας Κλήμης Ε' ἔχαρακτίρισε τὸν τελευταῖον Γάλλον δοῦκα, ὡς «γνήσιον ἀθλητὴν τοῦ Χριστοῦ και πιστὸν πύκτην τῆς ἐκκλησίας» και ἤξιος παρὰ τοῦ ἀραγωνικοῦ οἶκου νὺν ἐκδιώξῃ τοὺς ἀραγαγιάς. Ο δὲ ἀραγωνικὸς οἶκος ἀπήντησε διεκλιωματικῶς, ὅτι ὁ «πύκτης» εἶχε τιμωρηθῆ μόνον ὡς ὑτάρξις ἢ εἰος τιμωρίας και ὅτι οι Καταλώνιοι ἦταν καλοὶ καθολικοί, οἵτινες ἔμελον γάποδειχθῶσι πολύτιμον προπύργιον τῆς ἐκκλησίας ἐναντίον τῶν σχισματικῶν Ἑλλήνων τοῦ Βυζαντίου. Ἀλλὰ και πάλιν ἡ Ρώμη ἔμεινεν ἀμεταίπειστος, και, ὅτε ὁ υἱὸς τοῦ θανόντος δούκος, ὁ νεαρὸς Βάλθερος Βριέννιος, ἐντολικώθη και ἐξεκίνησε πρὸς ἀνάκτησιν τοῦ ἀπολεσθέντος δουκάτου, ὁ πάπας Ἰωάννης ΚΒ' ἐκ ζητεῖς γέαν σταυροφορίαν ἐναντίον τῶν σχισματικῶν υἱῶν τῆς ἀπωλείας και τροφίμων τῆς ἀδικίας, οἵτινες είχον καταλάβει τὴν ἀρχαίαν κληρονομίαν τοῦ ιδίου προστατευομένου. Ἀλλ' ὁ νεαρὸς Βάλθερος εἶχεν ὡς στρατηγὸς τὴν ἀτυνεσίαν τοῦ πατρός. Οι ἔφθασεν εἰς τὴν Ἐλλάδα μετὰ λαμπροῦ στίφους Γάλλων ἵπποτῶν και Τοσκανῶν ἐνόπλων, οἱ πολυμήχανοι Καταλώνιοι ἀπλούστατα ἔμειναν ἥσυχοι ἐντὸς τῶν ιδίων κάστρων, και οὐδέποτε τὸ ἔξαίρετον αὐτῶν ἵπποι διέπεισαν τὴν δυνάμεων μπερέβαλλον κατὰ πολὺ τοὺς πόρους αὗτοῦ. Οὐδὲ εἰς Ἐλλην ἔκινήθη, ὅπως ἀντιμετωπίσῃ τὸν πολέμιον ἐν μίχῃ ἐκ τοῦ συστάδην. Ο Βάλθερος συνεῖδε μετ' οὐ πολύ, ὅτι αἱ δαπάναι οὕτω μεγάλων δυνάμεων ὑπερέβαινον κατὰ πολὺ τοὺς πόρους αὗτοῦ. Οὐδὲ εἰς Ἐλλην ἔκινήθη, ὅπως ἀποτινᾶξῃ τὸν καταλωνικὸν ζυγόν. Οι Βενετοὶ εἶχον ἀρτίως ἀνανεώσει τὴν συνθήκην αὗτῶν μετὰ τῶν ἔχθρῶν Καταλωνίων. Διὸ οὐδὲν ἀλλο ἀπέμεινεν εἰς τὸν Βάλθερον ἡ τὸ νὰ ἐπιστρέψῃ, ὅπως μηδέποτε και πάλιν πατήσῃ τὸ ἔδαφος τῆς Ἐλλάδος. Η ἀπαυστος αὐτοῦ φιλοδοξία εὑρεν ἵτασχόλησιν ἐν Ἰταλίᾳ και ἐν Γαλλίᾳ. Ἐγείνε τύραννος τῆς Φλωρεντίας, οἱ δ' ἐπισκεπτόμενοι τὴν πόλιν βλέπουσι και νῦν ἔτι ἐν τῷ Bargello τὴν πανοπλίαν αὗτοῦ και τὴν νέαν ἐπιγραφὴν τὴν ἀνα-

μαμγήσκουσαν τὴν ἐκ τῆς πόλεως ἔξοπιν αὐτοῦ. 'Απέιθανε δ' ὡς κοντόσταυλος ἐν Γαλλίᾳ, μαχόμενος ἐναντίον τοῦ Μελινοῦ πρίγκιπος ἐν τῇ μάχῃ τοῦ Πικταβίου (Poitiers). 'Αλλ' ἡ ἀποτυχοῦσα ἐκστρατεία αὐτοῦ ἔσχεν ὅλεθρον ἀποτέλεσμα διὰ τὴν Ἑλλάδα. Καὶ δὴ οἱ Καταλώνιοι, οἱέλοντες νὰ ἐμποδίσωσιν, ὅπος τὸ ἐν Θήβαις κάστρον Σαιντομέρ περιέλθῃ εἰς τὸν Βάλιθρον, κατέπτρεψαν τὸ πόραιον ἐκεῖνο μνημεῖον τῆς φραγκοκρατίας, τὸ κάστρον ἔκεινο, περὶ οὐκ ἐλέγετο, ὅτι ἥπηρχεν ἐν αὐτῷ χῶροις ἵκανος δι' αὐτοκράτορα καὶ τὴν αὖλὴν αὐτοῦ, οὗτοις οἱ τοῖχοι εἶχον ἔζογχαφημένους τοὺς ἐν τῇ Ἀγίᾳ γῇ ἀθλους τῶν σταυροφύρων καὶ οἵτινος αἱ αἴθουσαι εἶχον ἀπηχίσει ἐν ταῖς ἥμεροις τῶν Γάλλων δουκῶν τῷπματα τρομαδούρων. Τώρα δὲ μόνον πύργοις κεκολοβωμένοις διασώζει τὸ ἕρωμα καὶ τὴν ἀνάμνησιν τοῦ κάστρου τῶν Σαιντομέρ.

Τὰ καταλωνικὰ δουκᾶτα εἶχον τότε φιλάσαι εἰς τὸ κατακόρυφον αὗτῶν. Οἱ «υἱοὶ τῆς ἀπωλείας» ἐθεωροῦντο ὡς ἐρίτιμη μέλη τῆς χριστιανωσύνης. 'Αλλ' ἀτυχῶς, ὅτε ἀπέβησαν ἐρίτιμα ἔπαινσαν νὰ εἰνε φοβερά. 'Εγὼ δ' ἐσωτερικαὶ διχόνοιαι ἔξησθέγουν τὰς δυνιές τῆς ἑταιρείας, νέος κίνδυνος ἡπείρησεν αὐτήν, ὅτε οἱ Τοῦρκοι διεπεραιώθησαν εἰς τὴν Εύρωπην, καὶ τῷ 1373 συνεκροτήθη ἐν Θήβαις συνέδριον ὑπάντων τῶν δυναστῶν τῆς Ἑλλάδος, διποτέ σκεψθῆ περὶ τῶν ἀρίστων μέσων τῆς ἀποροπῆς τοῦ ἀπὸ τῶν Τούρκων κινδύνου. 'Υπῆρξε δὲ τὸ συνέδριον ἔκεινο ἐν τῶν πρώτων τῶν συγκροτηθέντων πρὸς λύσιν τοῦ ἀνατολικοῦ ζητήματος. 'Αλλὰ καὶ τότε, ὡς πολὺ μᾶλλον ἐν τοῖς γέοις χρόνοις, ἡ κυριωτάτη δυσκολία ὑπῆρξεν ἡ διχόνοια τὸν χριστιανὸν ἴτζυρον. Καὶ δὴ ἐν τῷ Θηβαϊκῷ συνεδρίῳ παρεκάθητο ὁ ἀνὴρ ἔκεινος, ὃτις ἦτο προωρισμένος νὰ ἐπιφέληται τὴν σύγχρονον σύγχυσιν, ἵνα καταλύσῃ τὴν καταλωνικὴν κυριαρχίαν καὶ καταλάβῃ τὸν θρόνον τῶν Ἀθηνῶν.

Εἶδομεν πάντες τὴν περιώνυμον Certosa, τὴν πλησίον τῆς Φλωρεντίας μονὴν τῶν Καρδιναλίων, ἥτις συνδέεται ἀμέσως πρὸς τὴν ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος, ἐπειδὴ εἶχε κτισθῆ ὑπὸ τοῦ Φλωρεγγίνου Τραπεζίτου Νικολάου Ἀτζαϊώλη ἐκ τῶν προπόδων τῶν ἔκτεταμένων αἵτοῦ ἐν Ἑλλάδι κτημάτων, ἀποκτηθέντων διὰ λελογισμένης διαθέσεως χρηματικῆν κραταρίων καὶ διὰ βασιλικῶν χορηγιῶν. 'Ο θετὸς αὗτοῦ υἱὸς Νέριος Ἀτζαϊώλης ἦτο κατ' ἔκεινο τοῦ χρόνου αὐθέντης τῆς Κορίνθου, καὶ ἀπὸ τοῦ ὕψους τοῦ δυσαλιότου Ἀκροκορίνθου ἐπεσκόπει τολμηρῆς πᾶσαν πολιτικὴν κίνητιν. Εἶδε τὸ δουκᾶ-

τον τῶν Ἀθηνῶν σαλευόμενον ὑπὸ ἀμφισβῆτισεως περὶ διαδοχῆς ἔγερθείσης μετὰ τὸν θάνατον τοῦ βασιλέως τῆς Σικελίας Φρειδερίκου Γ'. ὅτε οἵ πλειστοι τῶν Καταλωνίων, ἐπικαλούμενοι τὸν Σάλιον νόμον καὶ ἐκκλίνοντες τὴν ἀνάθεσιν τοῦ θρόνου εἰς γυναῖκα ἀνηγόρευσαν ὡς δοῦκα τὸν βασιλέα τῆς Ἀραγωνίας Πέτρον τὸν Δ'. ἐνῷ ἥ μειονοψηφία ἔμεινε πιστὴ εἰς τὴν θυγατέρα τοῦ θανόντος βασιλέως Μαρίαν. Εἶδε τὴν χώραν δημομένην ὑπὸ στίφους Ναβαρριῶν μισθοφορῶν, καὶ τέλος ἐσκέψθη, ὅτι εἶχεν ἐπιστῆ ὁ χρόνος νὰ ἐπιχειρησῃ τὸ μέγι πραξικόπημα. Ἐπὶ τῇ προφάσει νὰ καθίσῃ τὸν Σαρωνικὸν κόλπον ἀπὸ πειραιῶν ἐμίσθιωσε γολέραν εἰς τοῦ ἐν Ἡρακλείῳ τῆς Κρήτης βενετικοῦ ναυστάθμου, καὶ συνήθροισε ταῦτοχρόνως σῶμα ἑπτέων. "Οτε δὲ τὰ πάντα παρεσκευάσθησαν, ἐξήτησεν εἰς γάμον τὴν νεαρὰν κόμισσαν τῶν Σαλώνων, τὴν απουδαιοτάτην αληρογόμον ἐν τῷ δουκάτῳ χάριν τοῦ ἀδελφοῦ τῆς γυναικός. Ἡ δὲ χήρα κόμισσα, εἰς ἥ τις τὰς φλέβας ἔρρεε τὸ αὐτοχρατορικὸν αἷμα τῶν Καντακουζηνῶν, ἀπέκρουσεν ἀλαζονικῶς τὴν πρότασιν τοῦ Φλωρεντίνου ἐμπόρου καὶ ἐξέδωκε τὴν θυγατέρα εἰς πρίγκιπα Σέρβον. Ἐλληνές τε καὶ Λατίνοι ἡγανάκτισαν ἐπὶ τῷ γάμῳ ἐκείνῳ μετὰ Σλάβου. Τότε αἴφνης ὁ μὲν Νέριος ὄδευσεν ἐναντίον τῶν Σαλώνων, ἢ δὲ γαλέρα αὐτοῦ ἐπλευσεν εἰς τὸν Πειραιᾶ, καὶ τῷ 1385 κατώρθισεν ἥδη νὰ ἐπονομάσῃ ἑαυτὸν «αὐθέντην τοῦ δουκάτου». Ἀλλ' ἡ Ἀκρόπολις, τυγχάνουσα τῆς γενναίας ἀμύνης τοῦ Πέτρου de Pau, οὐ τὸ ὄνομα εἶνε ἀξιονέατη μνείας ἐν τῇ ἀθηναϊκῇ ἴστορίᾳ, ἀντέσχε μέχρι τῆς 2 Μαΐου 1388, ὅτε ἐπιστολῇ, ἐκδοθεῖσα μόλις πρὸ δλίγων μηνῶν, ἐγνώρισε λακωνικῶς εἰς τοὺς ἐν Φλωρεντίᾳ Ἀτζαϊώλας, ὅτι ὁ κύριος Νέριος ἔγεινε κύριος τοῦ κάστρου τῶν Ἀθηνῶν (Messer Neri...eben...lo chaslello di Settino). Μάτιην οἱ ἡγεμόνες τῆς Ἀραγωνίας ἀφενάκιζον ἑαυτοὺς φέροντες τὴν προσωνυμίαν δουκὸς τῶν Ἀθηνῶν καὶ διορίζοντες γενικὸν ἐπίτροπον ἐπὶ ψιλῷ ὄγόματι, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ μάτην ἡξίωσαν τὴν ἀπόδοσιν τῶν δύο δουκάτων, καθ' ἂν ἐπραξε μετὰ πεντήκοντα ἔτη καὶ ὑπερέκεινα ὁ Ἀλφόνσος Ε'. Ἡ ἀραγωνικὴ σημαία δὲν ἐκυμάτισε πλέον καὶ πάλιν ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως.

Ἡ μεγάλη ἑταῖρεία τῶν Καταλωνίων ἐξηφανίσθη ἀπὸ τῆς ὅψεως τῆς Ἀττικῆς ἐπ' ἵσης ταχέως ὡς ἡ βροχὴ ἀπὸ τοῦ φωτεινοῦ αὐτῆς ἐδάφους. Εἰς οίκος μετὰ τὸν ἄλλον εἶχεν ἥδη ἐκλίπει, ἐν φ' ἀφ' ἐτέρου ποὺ καὶ που γηραιός τις μαχητὴς εἶχεν ἐπιστρέψει, ὥπως

διέλθη τὴν ἑσπέραν τοῦ βίου ἐν τῇ πατρίῳ γῇ. Μετὰ τὴν ὥπο τῶν Φλωρεντίνων κατάκτησιν τῶν Ἀθηνῶν τινὲς μὲν ἔξεπλευσαν εἰς τὴν Σικελίαν, ἄλλοι δέ, ὡς ὁ Ballester, ὁ τελευταῖος τῶν Καταλωνίων ἀρχιεπισκόπων, ἀκούονται ζῶντες ἐν Καταλωνίᾳ. Ἀλλὰ μίνι καὶ μόνη γωνία, ἢ ἀπ' τῶν ἀρχαίων χρόνων γνωστὴ Λίγινα, ἔξηκολούμησε μένονσαντὸς κτῆσις τοῦ καταλωνικοῦ οἶκου Καοπένια ἐπὶ ήμισυν αἰώνα καὶ ὑπερέκεινα. "Ισως ἐπροστάτευεν αὐτὴν ἡ κάρη τοῦ ἀγίου Γεωργίου, ἵτις ἄλλοτε μὲν ἐφυλάσσετο ἐν Λεβαδείᾳ, τότε δὲ ἀπέκειτο ἐν τῇ μεσαιωνικῇ πρωτευούσῃ τῆς νήσου, τῇ Παληόχωρᾳ, κειμένη ἐν μιᾷ τῶν ὀραιοτάτων θέσεων τῆς Ἑλλάδος. Ὡπουν καὶ ἔμεινεν ἕως οἱ Βενετοὶ μετὰ τὴν ἥπ' αὐτῶν καταληψιν τῆς Αίγινης ἀνεκόμισαν αὐτὴν εἰς τὸν Ἀγιον Γεώργιον τὸν Μεῖζονα (S. Giorgio Maggiore) ἐγ Βενετίᾳ. Καὶ σήμερον δ' ἔτι σώζεται ἐν Ζακύνθῳ οἰκογένεια φέρουσα τὸ ὄνομα Κατελιάνος καὶ ἡ ἡφαιστειώδης Θήρα κέκτηται ἀκόμη τρεῖς οἰκογενείας, ἐλκούσας τὸ γένος ἐξ Ἱσπαγίας, τὰς τῶν Δακορώνα, Δεκιγάλλα καὶ Λελένδα.

Μνημεῖα δὲ τῶν καταλωνικῶν χρόνων εἶντες ἔτι διατὰ ἐν Ἑλλάδι. Τὰ ὥραῖα κάστρα τῶν Σαλώνων, τῆς Λεβαδείας καὶ τῆς Λαμίας περιλαμβάνουσι τείχη καταλωνικά. Ὁ μεταξὺ τῶν Θηβῶν καὶ τῆς Λεβαδείας στοῖχος πύργων ἀνέρχεται πιθανῶς εἰς ἐκείνους τοὺς χρόνους. Γινώσκομεν δέ, ὅτι οἱ Καταλώνιοι ἐτείχισαν τὴν Ἀκρόπολιν καὶ διι δ Καταλώνιος διοικητὴς ἤδρευεν ἐν αὐτῇ καὶ ἐπ' αὐτῇς εἶχε τὸν εὐκτήριον αὐτοῦ οἶκον, ἀλλ' οὐδὲν τούτου λείψανον σόζεται. Οὐδὲ σώζονται νομίσματα τῶν Καταλωνίων, οἴα ἔχομεν τῶν Γάλλων δουκῶν. Ἀλλὰ τὸ Μουσεῖον τῆς Χριστιανίκης Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας ἐν Ἀθήναις περιλαμβάνει περιεργύτατον μνημεῖον τῆς κυριαρχίας αὐτῶν, τοιχογραφίαν παριστάνουσαν τὴν Παρθένον βρεφοκρατοῦσαν μετὰ δύο οἰκοσήμων ἔξηρτημέγων ἀπὸ δένδρων καὶ τινῶν μυστηριωδῶν γοτθικῶν γραμμάτων, προερχομένην δ' ἐκ τοῦ πλησίον τῆς Ηύλης τῆς Ἀγορᾶς ἐκκλησιδρίου τοῦ προφίτου Ηλίου.

Οἱ Ἑλληνες ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἀνεμιμνήσκοντο μετὰ τρόμου τοῦ δνόματος τῶν Καταλωνίων. Ἑλληνὶς κόρη ἐν τινὶ μεσαιωνικῷ ποιήματι δέεται, ὅπως ὁ ἀπατήσας αὐτὴν «πέσῃ 'ζε Καταλάνου χέρια» καὶ πρὸ μιᾶς ἀκόμη γενεᾶς τὸ ὄνομα Καταλᾶνος ἥτο ἐν χοῇ σει ἐν διαφόροις μέρεσι τῆς Ἑλλάδος ὡς ὑβρις. Ἀλλὰ φαινεται πιθανόν, ὅτι ἡ καταλωνικὴ Ἐταιρεία ἐδυσφημίζη πρὸν ἡ ἐγκατασταθῆ ἐν τῇ Ἀττικῇ, πάντως οἱ ἐν ταῖς τελευταίαις ἡμέραις τῆς

κυρίαρχίας τῶν Καταλωνίων "Ελληνες ἡξιώθησαν ἐξαιρέτων ἀρχῶν
ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ αὐτῶν. Τὴν σῆμαρον δὲ παρατηρεῖται ἀντίδοσις ἐν
πνεύματι εὑμενοῦς ὑπὲρ αὐτῶν κρίσεως, καὶ Καταλώνιοι συγγρα-
φεῖς οὐχὶ ἀλόγως μεγαλοφρονοῦσιν ἐπὶ τοῖς ἄθλοις τῶν ἱριζοκανδύ-
νιον αὐτῶν συμπολιτῶν ἐκείνων, οἵτινες ἀνεδείχθησαν κατὰ παρα-
δοξοτάτην τῇς τύχῃ φυρίῳ κληρονόμοι τοῦ Περικλέους καὶ τοῦ
Φειδίου.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΕΠ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΡΟΥ